

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologprogrammet

Det viktiga föräldraskapet

- En studie om sambandet mellan anknytning,
omvårdnad och föräldrastress

Petronella Petersson & Sara Sirén-Nöbbelin

Psykologexamensuppsats, 2013

Handledare: Elia Psouni

Examinator: Lars Trygg

Sammanfattning

Denna pilotstudie har en deskriptiv och explorativ ansats med utgångspunkt i kvantitativ data som undersökte huruvida *Attachment Script Assessment* (ASA) fungerar i en svensk kontext med 23 småbarnsföräldrar, 13 mödrar och tio fäder. Studien undersökte kopplingar mellan anknytning, omvårdnad och föräldrastress samt möjliga könsskillnader. För att mäta omvårdnad användes *Caregiving and Attachment Interview* (CAI) och för att mäta föräldrastress användes *Swedish Parenthood Stress Questionnaire* (SPSQ). Studien visade att ASA troligtvis kan skilja mellan närvaro och frånvaro av trygg-bas script i den undersökta gruppen. Inga signifikanta könsskillnader mellan mödrar och fäder framkom. I studien återfanns kopplingar mellan anknytning och omvårdnad, samt mellan omvårdnad och föräldrastress. Däremot framkom ingen koppling mellan anknytning och föräldrastress, vilket antingen kan bero på att inga verkliga skillnader fanns i detta urval eller på maskeringseffekter såsom socialt önskvärda svar. Dessa fynd både stödjer och motsäger tidigare forskning kring anknytning, omvårdnad och föräldrastress. Framtida forskning bör fokusera på att vidare undersöka dessa begrepp samt dess delar för att klargöra ytterligare samband dem emellan. Att kartlägga ASA-metodens prediktiva möjlighet att identifiera kommande svårigheter i föräldra-barnrelationen vore av stor individ- och samhällsnytta.

Nyckelord: *anknytning, omvårdnad, föräldrastress, attachment script*

Abstract

This pilot study has a descriptive and explorative approach based on quantitative data, exploring whether *Attachment Script Assessment (ASA)* can be used in a Swedish context, for assessing scripted attachment knowledge in parents of very young children. Based on data from 23 parents of toddlers (13 mothers and ten fathers). We examined links between attachment, caregiving and parenting stress as well as possible gender differences in those variables. *Caregiving and Attachment Interview (CAI)* was used to measure caregiving, and *Swedish Parenthood Stress Questionnaire (SPSQ)* was used for measuring parenting stress. We found that ASA probably can distinguish between presence and absence of secure base script. No significant differences were found between mothers and fathers. We also found links between attachment and caregiving, as well as between caregiving and parenting stress. No links were found between attachment and parenting stress, which either can be due to no real difference in the population or a result of socially desirable answers camouflaging such effects. These findings both support and contradict previous research. Future research should focus on further exploration of these concepts and their relationships. Identifying the predictive possibilities of ASA to detect future difficulties in parent-child relationships would be of great benefit to society and individuals.

Keywords: *attachment, caregiving, parenting stress, attachment script*

Tack!

Ett stort tack till er föräldrar som har deltagit i studien och bistått med ovärderlig information kring ert föräldraskap. Vi vill även tacka den personal som har låtit oss komma ut och informera om studien i era verksamheter. Vi vill även tacka våra vänner, familjer och Cassandra för deras stöd och förståelse. Slutligen ett stort tack till vår handledare Elia Psouni för din hjälp och ditt engagemang.

Innehållsförteckning

Inledning	6
Teori	7
Anknytning	7
Vuxenanknytning	8
Inre arbetsmodeller	9
Script	10
Trygg-bas scriptet	12
Att mäta anknytning hos vuxna	13
Attachment Script Assessment	14
Omvårdnadssystemet	16
Sensitivitet	17
Det reflekterande självet	17
Omvårdnadssystemet som ett beteendesystem	18
Omvårdnad och anknytning	19
Generationsöverskridande anknytning och omvårdnad	20
Att mäta omvårdnadsrepresentationer	21
Köns- och kontextuella skillnader i omvårdnad	21
Föräldrastress	22
Syfte och frågeställning	22
Metod	25
Deltagare	25
Material	25
Attachment Script Assessment	25
Caregiving and Attachment Interview	27
Swedish Parenthood Stress Questionnaire	28
Social Desirability Scale	29
Procedur	29
Etiska överväganden	30
Statistisk beräkning	31
Resultat	32
Frågeställning 1	32
Frågeställning 2	33
Frågeställning 3	33

Frågeställning 4	34
Frågeställning 5	35
Diskussion	35
Resultatdiskussion	35
Bakgrundens betydelse för anknytning, omvårdnad och föräldrastress	36
Sambandet mellan trygg-bas scriptet, omvårdnad och föräldrastress	37
Metoddiskussion	40
Deltagare	40
Material	41
Procedur	42
Statistisk beräkning	43
Slutsats	44
Referenser	46

Det har länge varit känt att anknytning är viktig för individens fortsatta utveckling och upplevelse av världen. En stor del av anknytningsteorin grundas på begreppet trygg bas, det vill säga att kunna använda den primära anknytningspersonen för att söka tröst då världen blir för skrämmande eller då problem uppstår (Bowlby 1969/1982). Då det i Sverige är vanligt med att mödrar och fäder har delat ansvar för föräldraskapet (Duvander & Lammi-Taskula, 2011) kommer primär anknytningsperson i denna studie användas synonymt med termen förälder.

Anknytningsteorin har fått stor genomslagskraft, speciellt då processerna teorin beskriver är universella (Ainsworth, 1989). En viktig grundsten inom anknytningsteorin är att de tidiga erfarenheterna lägger grunden för individens senare agerande i relationer. Detta innebär att vår inre bild, eller våra så kallade mentala representationer, av oss själva och omvärlden påverkar hur vi tolkar och agerar i situationer (Fivush, 2006). Från början mättes trygg-bas beteenden direkt genom observationer av spädbarn, men då det blev möjligt att mäta trygg-bas beteenden på en representationell nivå kunde man även undersöka barns och vuxnas anknytningsstrategier. Ett sätt att göra detta på är att undersöka individers trygg-bas script, en grundläggande modell för individens mer komplexa mentala representationer. Ett test för att mäta vuxnas trygg-bas script är *Attachment Script Assessment* (ASA: Waters & Rodrigues-Doolabh, 2004) som med en narrativ metod utforskar huruvida individer har tillgång till trygg-bas scriptet. Detta ger en bild av hur individer förhåller sig till självet, andra och omvärlden och har även i förlängningen visat sig påverka trygg-bas beteenden hos den vuxnes barn, så kallad generationsöverskridande anknytning (George & Solomon, 1996).

Ett komplementärt system till anknytningssystemet är omvårdnadssystemet, vilket innefattar de beteenden som aktiveras hos föräldern för att svara på barnets anknytningsbeteenden. Omvårdnadssystemet har utgångspunkt i föräldrarnas egna anknytningserfarenheter och är därigenom en viktig mediator för generationsöverskridande anknytning (George & Solomon, 1996). Att studera föräldrarnas omvårdnadssystem kan således vara ett sätt att utvidga vår kunskap om anknytningens betydelse (Solomon & George, 1996). *Caregiving and Attachment Interview* (CAI: Bengtsson & Psouni, 2001) är utformat för att studera omvårdnadssystemet genom att koda föräldrarnas episodiska minnen av föräldraskapet.

Det har visat sig att upplevd stress i föräldraskapet påverkar föräldrarnas omvårdnadsbeteenden och i förlängningen även barnets anknytning (Jarvis & Creasey, 1991). Mycket forskning fokuserar på normgrupper, vilka är stickprov ur en normalpopulation, medan den kliniska verkligheten är mer intresserad av att kartlägga individer som upplever

någon typ av svårighet. Stress kopplad till anknytning och omvårdnad kan vara ett sätt att bidra till en mer kliniskt förankrad bild av hur omvårdnads- och anknytningssystemet fungerar. *Swedish Parenthood Stress Questionnaire* (SPSQ; Östberg, 1998; Östberg, Hagekull & Wettergren, 1997) är ett mått som används i Sverige för att mäta upplevd föräldrastress.

Således har denna studie som ändamål att utforska scriptteorins användbarhet i en svensk kontext, samtidigt som den syftar till att integrera kunskap om anknytning och omvårdnad och relatera denna till upplevd stress hos småbarnsföräldrar.

Teori

Anknytning

Grunden till anknytningsteorin lades av Bowlby på 1930-talet genom hans intresse för barn-moderrelationen, närmare bestämt för separationen och förlusten från modern. Bowlby blev intresserad av att etablera ett nytt sätt att se på barn-moder relationen. Detta då han inte var nöjd med den rådande psykoanalytiska synen att barnets kärlek till modern drivs av sensuell oral tillfredställelse, eller som inlärningsteorin förespråkar, att kärleken är en produkt av sekundär förstärkning (Bretherton, 1992). Bowlby ville ersätta denna bild med en bild av barnet som sofistikerat och kompetent såtillvida att det använder anknytningspersonen som en *trygg-bas* från vilken det kan utforska världen, och en säker hamn att söka tröst hos när så behövs (Waters & Cummings, 2000). Tidigt motsatte han sig den psykoanalytiska tanken om att vad som händer inom barnet, fantasin, är det som går att arbeta med. Bowlby lade istället tonvikt på att de faktiska upplevelserna i familjen spelar en stor roll, det är dessa som är grunden till en eventuell emotionell störning (Ainsworth & Bowlby, 1991).

Bowlbys intention med anknytningsteorin är att den ska ge ett uppdaterat bidrag till psykoanalytisk objektrelationsteori som är kompatibelt med modern etiologi och evolutionsteori. En viktig punkt för honom är även att teorin ska vara underbyggd av forskning och ska kunna hjälpa kliniker att behandla barn och vuxna patienter (Ainsworth & Bowlby, 1991). Sådillvida såg Bowlby anknytningsbeteende som en typ av beteende som är kopplat till en anknytningsfigur, vars evolutionära funktion är att skydda barnet från fara (Bowlby, 1969/1982).

Bowlby valde tidigt att fokusera på effekterna av tidig separation från modern, eftersom detta var en händelse som det under denna tid fanns tillräckligt bra metoder för att registrera. Enligt Bowlby uppstår separationsångest när anknytningsbeteende aktiveras, men inte kan tillfredställas då anknytningspersonen är frånvarande. Rädsla aktiverar ofta

anknytningsbeteende, vilket gör att barnet inte bara försöker fly från det som är skrämmande utan också försöker nå en säker hamn – anknytningspersonen. Bowlby lade också tonvikt vid att bara anknytningspersonen, vanligtvis modern under den här tidsepoken, helt kan stilla anknytningsbeteendet när det är intensivt aktiverat (Ainsworth & Bowlby, 1991).

Ainsworth var den person som först testade Bowlbys teori empiriskt (Ainsworth & Bowlby 1991). Ainsworth benämner det som anknytningsteorins stora styrka, forskningsmässigt, att den fokuserar på basala beteendesystem som är biologiskt rotade och arts specifika. Detta i sin tur antyder att processerna är universella, trots skillnader i kultur, gener och individuella upplevelser (Ainsworth, 1989). Ainsworths empiriska bidrag ligger bland annat till grund för begreppet *sensitivitet*, hur sensitiv modern är inför barnets signaler, men även för begreppet trygg-bas (Bretherton, 1992). Ainsworth gjorde många observationsstudier som gav rikligt med bevis för anknytningsteorin, en av de mer kända är Ugandastudien som ledde till att hon upptäckte tre anknytningsmönster: tryggt anknutna, otryggt anknutna och ännu inte anknutna barn (Bretherton, 1999). Senare, i ett försök att replikera sina studier i västvärlden utvecklade Ainsworth och Witting (1969, refererad i Ainsworth & Bowlby, 1991) ett laboratorietest för ettåringar, *Strange Situation*. Testet undersöker hur anknytningsbeteendet och barnets utforskande ser ut beroende på om modern är närvarande i rummet eller inte (Bretherton, 1999). Detta test visade sig senare vara en snabb och reliabel metod för att bedöma anknytningen mellan moder och barn. *Strange Situation* markerar skillnaden mellan trygga och otrygga barn, men delar även in de otrygga i två undergrupper; ambivalenta och undvikande barn (Ainsworth & Bowlby, 1991). Tryggt anknutna barn söker tröst och blir tröstade av föräldern om de blivit upprörda av separationen, och om de inte blivit upprörda hälsar de glatt föräldern när denne kommer tillbaka. Ambivalent anknutna barn blir mycket upprörda över separationen, men är sedan ömsom kontaktsökande ömsom frustrerade på föräldern vid återföreningen. Barn med ett undvikande anknytningsbeteende reagerar ofta inte genom gråt vid en separation och undviker ofta föräldern när denne kommer tillbaka (Broberg, Granqvist, Ivarsson & Risholm Mothander, 2006).

Vuxenanknytning

Det som börjar som sensomotoriska och mentala representationer av interaktioner med primär anknytningsperson under barndomen kommer sedan bilda kärnan till individens personliga sätt att agera i nya sociala situationer och relationer (Mikulincer & Shaver, 2007). Anknytningsteorin kan alltså förutsäga hur individens framtida relationer kan komma att se ut,

på grund av den tydliga effekt som anknytningsmönster har på personligheten (Perris & Andersson, 2000). Denna effekt medieras av de mentala representationerna av självet och signifikanta andra som individen skapat utifrån de tidiga erfarenheterna av föräldrarna (Perris & Andersson, 2000; Rholes, Simpson & Blakely, 1995). Detta innebär att den anknytningsrelaterade representation som har starkast effekt på anknytningssystemets fungerande över tid och relationer är den med de främsta anknytningspersonerna; föräldrar och/eller partner (Mikulincer & Shaver, 2007). Perris och Andersson (2000) har i sin studie också visat att erfarenheter av föräldrars omvårdnad associeras med relationer i vuxen ålder oberoende av relationens natur, romantisk eller annan.

Bowlby skriver att anknytningen manifesteras livet ut, men att den mer frekvent och tydligt visas hos spädbarnet samt att den för den vuxne är mer framträdande i situationer där den vuxne far illa eller blir rädd (Ainsworth, 1985). De anknytningsstilar som Ainsworth med kollegor (1978, refererat i Rholes et al., 1995) beskriver hos spädbarn och barn återfinns hos vuxna. Tryggt anknutna vuxna har positiva mentala representationer av sig själv och andra, vilket gör att de med lätthet kan utveckla nära relationer.

Anknytningen är ett affektivt band, och därför är anknytningspersoner aldrig helt utbytbara, även om individer kan vara anknutna till andra. Hos äldre barn och vuxna kan den närhet som ett litet barn har till sin anknytningsperson upprätthållas över tid och distans. Det kommer alltid finnas en längtan efter att återupprätta närhet och interaktion med anknytningspersonen och återföreningen väcker njutning och ofta glädje. Detta visar på trygghets beteenden hos vuxna (Ainsworth, 1985).

Inre arbetsmodeller

Termen *arbetsmodell* kommer från den kognitiva psykologin och syftar till en modell som påverkar minne, förväntningar och tillgängliga responser i sociala interaktioner (Schank & Abelson, 1977, refererad i Waters & Waters, 2006).

Bowlby talar om inre arbetsmodeller som *mentala representationer*. Dessa representationer speglar interaktionen mellan barnet och anknytningspersonen och tycks påverka barnets självbild som en person värdig kärlek och acceptans (Bretherton & Munholland, 2008). Modernare definitioner av inre arbetsmodeller går väl ihop med det sätt som Bowlby först beskrev begreppet på. Inre arbetsmodeller skapas i spädbarnsåldern och innehåller generell kunskap om självet och anknytningspersoner, men också kunskap om vad man kan förvänta sig av affektiva relationer samt huruvida världen och människorna i den är mer eller mindre tillförlitliga (Fivush, 2006; Coppola, Vaughn, Cassiba & Costantini, 2006).

En central del av Bowlbys och Ainsworths teori är att barnet i spädbarnsåldern representerar anknytningsrelationen som sensomotoriska mönster av beteenden och interaktioner. Detta tar sig uttryck främst genom användandet av anknytningspersonen som en trygg bas. Allt eftersom barnet blir äldre och den kognitiva och språkliga förmågan blir allt mer utvecklad internaliserar barnet anknytningspersonen. Detta gör att barnet kan utforska omvärlden allt längre stunder när anknytningspersonen inte är närvarande utan att uppleva separationsångest (Bretherton, 1999; Vaughn et al., 2006b; Wong et al., 2011). Till följd av den kognitiva utvecklingen förbättras även förmågan att återhämta minnen, vilket gör att barnet kan använda de inre arbetsmodellerna för avsiktlig planering och mental prövning av alternativa handlingssätt (Bretherton, 1999). De inre arbetsmodellerna antas också påverka vilken information individer väljer att lyssna till, vad de kommer ihåg samt hur de tolkar händelser. Till följd av att inre arbetsmodeller om anknytning bildas mycket tidigt i livet antas de också vara icke medvetna (Main, Kaplan & Cassidy, 1985).

Enligt Bowlby är de inre arbetsmodellerna relativt stabila då dåtidens erfarenheter används för att förutsäga vad som kan väntas i framtiden. Dock föreslår Bowlby även att människor kan uppdatera sina inre arbetsmodeller baserade på nya relationer, alternativt genom förändringar i beteende eller kognitiva färdigheter (Solomon & George, 1996). Teorin om inre arbetsmodeller har varit till stor nytta för både anknytningsteorin och forskningen. Detta till trots har begreppet blivit kritiserat för att vara allt för omfattande. Waters och Waters (2006) beskriver det som att begreppet förklarar för mycket och därför för lite.

Script

Script är ett begrepp som liknar inre arbetsmodeller och används ofta i modern anknytningsforskning. Enligt Schank och Abelson (1977, refererad i Ashcraft, 2006) definieras *script* som en stor semantisk och episodisk kunskapsstruktur som vägleder vår förståelse och tolkning av vardagliga upplevelser. Detta gör script till mentala representationer av vad som borde hända under givna omständigheter. Script är även uppbyggda efter att händelser sker i en tidsmässig följd. Schank och Abelson (1977, refererad i Ashcraft, 2006) hävdar att vi har ett mycket stort antal script i våra minnen. Ett script aktualiseras då en pågående händelse matchar ett redan existerande script.

Fivush (2006) presenterar forskning kring hur script bildas. Spädbarn och barn tycks forma generaliserade mentala representationer baserat på väldigt få upplevelser av en händelse. Farrar och Goodman (1990, refererad i Fivush, 2006) menar att spädbarn initialt är inne i en script-bekräftande fas som tillåter dem att generalisera från väldigt få händelser. När

de första mentala representationerna är bildade kan barnet gå vidare in i en utbyggnadsfas av scriptet där det noterar avvikande händelser vilket bildar möjliga alternativa händelseutvecklingar till den redan scriptade händelsen. Allt eftersom individen utvecklas och gör fler upplevelser kommer scriptet innehålla fler komponenter, aktörer, objekt och handlingar som kan representeras på ett mer flexibelt vis. Således får individen en repertoar för hur olika händelser kan variera över kontext och vilka alternativa händelser som kan komma att inträffa.

Utifrån ovan presenterad information kan script ses utifrån olika perspektiv. Å ena sidan kan script ses som stabila mentala representationer över tid; de anger konsekvent huvudelementen i en händelse (tänk dig att du ska gå på restaurang; oavsett typ av restaurang finns det en del gemensamma huvudkomponenter; du går in, beställer, äter, och går). Å andra sidan förändras script betydande över tid och kontext då exempelvis scripten för ett restaurangbesök och ett besök på en snabbmatskedja inte är exakt samma, exempelvis betalar du ofta före du får din mat på en snabbmatsrestaurang, vilket sällan inträffar på en restaurang (Fivush, 2006).

Script och inre arbetsmodeller är båda begrepp som används inom anknytningsteorin, hur dessa hör ihop är dock fortfarande inte helt klarlagt. Bretherton (1999) beskriver att det först 1985 blev möjligt att inkorporera idéer om script med anknytningsteorins arbetsmodeller. Detta var något som alla i forskarsamfundet inte var ense om, delvis för att script beskrivits som affektneutralt, vilket inte inre arbetsmodeller är. Andra skillnader är att script beskrivs som kunskapsstrukturer som innehåller kausalt länkade händelser i en viss situation (Schank & Abelson, 1977, refererad i Bakermans-Kranenburg, 2006) vilket inte ingår i definitionen av arbetsmodeller. Dessutom är script generaliserade beskrivningar av situationer som åtföljs av ett visst beteende snarare än en viss känsla, som i definitionen av inre arbetsmodeller (Bakermans-Kranenburg, 2006).

Bretherton (1999) menar dock att teorin om script skulle kunna hjälpa till att bena ut begreppet inre arbetsmodeller såtillvida att det är ett användbart verktyg för att studera individuella skillnader i utvecklingen av anknytningsrelaterade script för olika relationer. Waters och Waters (2006) menar även att större fokus på script i förhållande till trygg-bas begreppet är ett steg i riktningen mot att bli allt mer specifik gällande hur anknytningsrelaterade representationer utvecklas, interagerar och påverkar affekter, kognition och beteende.

Den kritik begreppet inre arbetsmodeller mottagit för att vara alltför brett, i relation till Brethertons (1999) och Waters och Waters (2006) argument om användbarheten av script för

att studera mentala representationer av anknytningen har lett fram till att script är det verktyg som inom ramen för detta examensarbete kommer att användas för att undersöka mentala representationer av trygg bas. Trots att det finns en del mindre konceptuella skillnader mellan begreppen *inre arbetsmodell* och *script* tillför de båda viktig information för att förstå teorin bakom anknytningsteori och trygg-bas begreppet, varför de båda har presenterats i teorin. Då de två begreppen bedöms vara snarlika kommer de fortsättningsvis benämnas med samlingsnamnet mentala representationer eller script när det specifikt hänvisas till dessa. Begreppet script tycks vara bättre lämpat metodologiskt för att på ett sakligt vis undersöka kunskap om trygg bas.

Trygg-bas scriptet

För Bowlby och Ainsworth innebär ”att vara anknuten” att kunna använda någon som en trygg bas. Begreppet ”trygg anknytning” refererar både till skickligheten i trygg-bas användandet över tid och kontext samt till tilliten att anknytningspersonen kommer att vara tillgänglig och lyhörd när det behövs (Waters & Cummings, 2000).

Enligt Bowlby består trygg-bas scriptet av upprepade pålitliga och effektiva bemötanden från anknytningspersonen som förmedlar stöd till barnet, vilket så småningom generaliseras till förväntningar om den primära anknytningspersonen (Waters & Waters, 2006). De individer som under uppväxten har upplevt konsekvent trygg-bas bemötande kommer att ha kunskap om sitt trygg-bas script och lätt ha tillgång till det i situationer som aktiverar trygg-bas information (Bargh, 1996, refererad i Waters & Waters, 2006). Detta leder i sin tur till att individen förväntar sig ett scriptkonsekvent beteende från dess anknytningspersoner när trygg-bas scriptet är aktiverat (Schank & Abelson, 1977, refererad i Waters och Waters, 2006). Individer som inte har upplevt konsekvent trygg-bas stöd kommer inte att konsolidera trygg-bas scriptet på ovan nämnda sätt. Otryggt anknutna individer har annorlunda eller mindre konsekventa förväntningar på trygg-bas beteenden, de förväntar sig inte att deras anknytningspersoner konsekvent ska ge dem stöd när de är i behov av det (Waters & Waters, 2006).

Trygg-bas script hos barn är uppbyggt av sex huvudkomponenter; 1. Barnet utforskar omgivningen utan direkt närvaro av anknytningspersonen. 2. Barnet behåller kontakt eller återvänder till anknytningspersonen om det behöver. 3. Svårighet/hot uppstår. 4. Barnet söker närhet, alternativt, anknytningspersoner närmar sig barnet. 5. Svårigheten/hotet tas om hand. 6. Anknytningspersonen gör det möjligt för barnet att återgå till eller påbörja ny utforskning av omgivningen (Waters, Rodrigues & Ridgeway, 1998). Senare har Waters & Cummings

(2000) presenterat huvuddragen i vad som ingår i vuxnas trygg-bas beteenden; 1. Att klart och tydligt signalera sitt behov av trygg-bas stöd. 2. Fortsätta signalera tills signalerna upptäcks. 3. Vara öppen för sin partners respons och finna lämplig respons tröstande.

Allteftersom forskningen har gått framåt har anknytningsforskningen förflyttat sig från att bedöma anknytningsbeteende (exempelvis *Strange Situation*) till att försöka bedöma de mentala representationerna av anknytning. Då representationer av anknytning, som tidigare nämnts, inte är medvetna, kan individer inte direkt rapportera om sina trygg-bas script (Waters, Rodrigues & Ridgeway, 1998). Som en följd av detta har det utvecklats ett antal test med målet att bedöma anknytning på en representationell nivå.

Att mäta anknytning hos vuxna

Den tidiga möjligheten att mäta spädbarns användande av trygg bas har gjort att anknytningsforskningen nästan uteslutande fokuserade på detta under flera årtionden. Således förblev Bowlbys hypotes om vikten av de tidiga erfarenheterna för senare relationer otestad. Detta förändrades 1985 i samband med att Main, Kaplan och Cassidy utvecklade *Adult Attachment Interview*, (AAI: Main, Kaplan & Cassidy, 1985), där deltagaren diskuterar barndomserfarenheter med sin moder och fader (Ravitz, Maunder, Hunter, Sthankiya & Lancee, 2010). Instrumentet ger möjlighet att bedöma individuella skillnader i vuxnas konceptualisering av sin tidiga relation till sina föräldrar och hur sammanhållen denna bild är, *koherens*. Hypotesen om att den tidiga anknytningen spelar roll genom hela livet kan därigenom bekräftas (Main et al., 1985).

AAI har länge varit det mest ansedda instrumentet för att mäta anknytning i vuxen ålder. Det har en hög validitet och har visat sig applicerbart på kliniska såväl som ickekliniska populationer. Instrumentets stabilitet över tid är även mycket god (Hesse, 2008; Ravitz et al., 2010; Vaughn et al., 2006a), och har visat att det finns en association mellan otrygg anknytning och psykiatriska diagnoser (Ravitz et al., 2010). Instrumentet har dock även visat sig ha nackdelar och har ofta kritiserats för att vara invecklat och ta lång tid att genomföra såväl som att poängsätta (Waters & Waters, 2006).

Det har genomförts forskning på barn såväl som på vuxna som har visat att individers minnen, former av mentala representationer, på ett betydande sätt påverkar i vilken grad de semantiska och episodiska kan skapa en berättelse som är väl utvecklad och organiserad kring trygg-bas scriptet (Waters & Hou, 1987; Waters, Hou & Lee, 1993). Waters med kollegor (1998) anser som en konsekvens av dessa forskningsresultat att det går att anta att i vilken grad berättelsen är väl utvecklad i en anknytningsrelevant historia ger en indikation på viktiga

skillnader i anknytningsrepresentationer mellan individer som har tillgång till trygg-bas scriptet och de som inte har det.

Enligt Waters med kollegor (1998) är det två aspekter som är viktiga när man bedömer en berättelse. Det ena är hur utvecklat innehållet är, det andra är berättelsens prototypiska kvalitet. Med prototypisk kvalitet syftar författarna på att en berättelse med prototypisk kvalitet ska vara både logiskt och konceptuellt grundad i de komponenter som ingår i trygg-bas scriptet, det vill säga de viktiga huvuddragen som ingår i trygg-bas förfarandet ska gå att utläsa från berättelsen. En berättelse som är väl organiserad kring trygg-bas scriptet har hög *scriptedness*.

Enligt Bretherton (1991, refererad i Waters et al., 1998) säger stora globala bedömningar av anknytning, likt AAI, väldigt lite om de kognitiva byggstenarna i en berättelse. Detta kan göra att forskare och kliniker går miste om viktiga aspekter av individers anknytningsrepresentationer. Med hjälp av teorin om script kan man dock poängsätta berättelser utifrån närvaro eller frånvaro av viktiga anknytningsrelaterade egenskaper. Detta skulle i sin tur innebära en mer detaljerad och kognitiv baserad förståelse av de mentala representationerna som har med anknytning att göra (Waters et al., 1998).

Waters och Rodrigues-Doolabh (2001) var först med att undersöka trygg-bas script hos vuxna med hjälp av en narrativ metod (först utvecklad för barn av Bretherton, Ridgeway & Cassidy, 1990, refererad i Waters et al, 1998) vilken innebär att man skapar en historia utifrån på förhand givna ord. Denna metod fick senare namnet *Attachment Script Assessment* (ASA).

Attachment Script Assessment

Waters och Rodrigues-Doolabh (2001) presenterade hypotesen om att de narrativa tekniker som använts på barn även kan vara applicerbara på vuxna individer. I sin forskning utvecklade de därför sex uppsättningar med ord för att guida vuxna individers historieproduktion; fyra med anknytningsrelaterade scenarion och två neutrala scenarion.

Efter att ha genomfört en pilotstudie samt replikation av denna kunde Waters och Rodrigues-Doolabh (2001) dra slutsatsen att sättet som vuxna individer konstruerar berättelser på också speglar deras trygg-bas script. Genom sin undersökning kan de även utesluta att korrelationen har uppstått till följd av verbal förmåga eller begåvningsnivå. Då deltagarna i studien tidigare blivit testade med AAI går det även att se att det finns en korrelation mellan *scriptedness* och AAI poängen på skalan *Koherens* som varierar mellan 0,50 – 0,62.

Det senaste årtiondet har metoden testats flera gånger och visat sig vara reliabel och väl validerad. Testet har visat sig ha bra prediktiv validitet, vilket har demonstrerats genom korrelationer med mödrars sensitivitet i ett italienskt urval (Coppola et al., 2006), samt genom korrelationer med barns trygg-bas beteende hos biologiska såväl som adopterade barn (Bost et al., 2006; Verissimo & Salvatera, 2006). Dykas, Woodhouse, Cassidy och Waters (2006) samt Coppola med kollegor (2006) rapporterar, precis som Waters och Rodrigues-Doolabh (2001), att det i en normgrupp finns en betydande association mellan scriptedness och AAI *Koherens*. Vaughn med kollegor (2006a) visar att scripttestet kan anses vara ett stabilt mått på mentala representationer av trygg bas med en korrelation 0,54, mätt efter ett år. Denna studie testar även om det finns några kontextuella variabler såsom berättelsernas längd, användning av ord från listan, mödrarnas ålder, som kan påverka resultatet, men samtliga visar sig inte påverka scriptedness. Vaughn med kollegor (2007) visar också att mödrars script poäng på ASA är positivt och signifikant korrelerat med deras barns trygg-bas beteenden, ett resultat som innebär att mödrar som själva har tillgång till och använder trygg-bas script har barn som behandlar dem som en trygg bas i hemmet. Wong med kollegor (2011) finner ytterligare bevis för dessa fynd; småbarns sensomotoriska representationer av anknytning och mödrars scriptednesspoäng predicerar signifikant barnets senare mentala representationer av anknytning. Dessa resultat kan delvis bekräfta den generationsöverskridande överföringen som man talar om inom anknytningsteorin. Forskning visar även att berättelser från de uppsättningar som behandlar föräldra-barnrelationer är högt korrelerade ($r= 0,80-0,90$) med berättelser som syftar till relationen mellan partners, vilket visar på att dessa sorters relationer liknar varandra (Waters & Waters 2006).

ASA har även validerats i en rad olika kulturella kontext. Rodrigues-Doolabh, Zevallos, Turan och Green (2003) samt Vaughn med kollegor (2007) har genomfört testningar med instrumentet på mödrar från USA, Peru, Schweiz, Turkiet, Förenade Arabemiraterna, Zimbabwe, Colombia och Portugal. Forskningen visar att anknytningsscripten har en acceptabel reliabilitet ($>0,70$) i alla kontexter. En viktig poäng som Vaughn med kollegor (2007) gör är att alla uppsättningar av ord inte nödvändigtvis passar alla kulturer, stommarna till berättelserna är inte universella, utan vissa teman passar inte vissa kulturer.

Gällande könsskillnader visar studier på motstridiga resultat. Monteiro, Verissimo, Vaughn, Santos och Bost (2008) finner i sin studie att fäder skattar signifikant lägre tillgång till trygg bas än mödrar mätt med ASA. Däremot finner Dykas med kollegor (2006) i sin studie av tonåringars trygg-bas script inga skillnader mellan män och kvinnor.

Det har endast utförts en studie i Sverige som använder ASA-metoden (Psouni & Bengtsson, *under review*). Även denna studie finner ett positivt samband mellan ASA och AAI. Ett viktigt fynd från denna studie är att föräldrars poäng på trygg-bas scriptet inte skiljer sig särskilt mycket beroende på om de klassificerats som att ha en trygg eller otrygg omvårdnadsstil när barnen är små. Samma jämförelse på föräldrar till äldre barn och trygg-bas poäng visar dock signifikanta skillnader. Psounis och Bengtssons hypotes kring dessa resultat är att det kan finnas en maskeringseffekt. Under övergången till föräldraskap kan det finnas en särskilt stark, biologiskt driven motivation att förse sitt barn med omvårdnad av hög kvalitet. Detta skulle i sin tur kunna ge en ökad kapacitet att mentalt konstruera narrativ kring sensitivitet och tillgänglighet.

Omvårdnadssystemet

Motsvarande barnets anknytningssystem har vuxna omvårdnadssystemet. Detta är komplementärt och parallellt till anknytningssystemet och har som mål att ge barnet trygghet och skydd. En viktig aspekt av omvårdnad är att kunna skifta fokus från att söka skydd och närhet hos en anknytningsperson till att vara den som ger skydd och tröst samt tar hand om ett barn (George & Solomon, 2008). Denna kapacitet är något som vi människor, enligt anknytningsteorin, är födda med för att kunna ge skydd och vård till andra i behov (Bowlby 1969/1982). Enligt Collins och Ford (2010) har omvårdnadssystemet två huvudsakliga funktioner; 1. Möta den beroendes behov av skydd genom att svara på signaler om hot eller nöd, och 2. Stödja den anknutna personens autonomi och utforskande när denne/denna inte befinner sig i hotfulla situationer.

Centralt för Bowlbys teori om anknytningssystemet är de faktorer som aktiverar, reglerar samt avaktiverar barnets anknytningssystem. Anknytningssystemet aktiveras av interna och externa situationer som barnet upplever som skrämmande eller farliga. I linje med detta aktiveras omvårdnadssystemet av interna och externa situationer som föräldrarna associerar som skrämmande eller farliga för barnet. När omvårdnadssystemet har aktiverats agerar föräldrarna utifrån en beteenderepertoar som syftar till att etablera närhet, omvårdnad och tröst. Hur föräldern agerar bestäms av hennes eller hans medvetna och omedvetna bedömning av den information som ges i situationen, något som kräver kapacitet att flexibelt kunna integrera information från flera källor. Barnets anknytningssystem avaktiveras vid närhet, fysisk eller psykisk, med anknytningspersonen när föräldern har svarat tillfredsställande på barnets anknytningsbehov. På samma vis avaktiveras förälderns omvårdnadssystem vid fysisk eller psykisk närhet samt tecken på att barnet har blivit tröstat

(George & Solomon, 2008). På detta vis kommer föräldrarna svara efter sina erfarenheter av dessa anknytningsbeteenden fram till dess att önskad effekt uppnås (Bell & Richard, 2000).

I takt med att barnet blir äldre och får ökad egen kapacitet kan föräldrarna behöva alternativa strategier eller förmågor för att kunna kompromissa och ge barnet den omvårdnad som han eller hon behöver, vilket benämns som flexibel omvårdnad (George & Solomon, 2008).

Sensitivitet. Sensitivitet kan ses som den mekanism genom vilken föräldern bedömer den nivå av omvårdnad som barnet kräver. Det är alltså uppmärksamheten till barnets signaler som tillåter denne att avgöra när dennes beskydd behövs eller inte behövs (Solomon & George, 1996). Av såväl teoretiska som empiriska rapporter framgår att föräldrarnas sensitivitet för barnets kommunikativa signaler, samarbete i barnets pågående aktiviteter, tillgänglighet och acceptans ligger till grund för trygg anknytning (de Wolff & van IJzendoorn, 1997; van IJzendoorn & de Wolff, 1997; se Belsky & Fearon, 2008 för en diskussion om ytterligare grundläggande faktorer för föräldra-, spädbarns- och familjerelationer). Även Bowlby (1969/1982) spekulerar kring att barns förståelse av emotioner tycks kopplat till moderns tidiga sensitivitet.

Det reflekterande självet. Fonagy, Steele, Steele, Moran och Higgitt (1991) skriver att det reflekterande självet viktigaste funktion är att skapa mentala representationer, medvetna och omedvetna, av beteenden och ageranden i samspel med andra. Det reflekterande självet spelar en central roll i föräldraskapet. Föräldern måste ha kapacitet att kunna bära barnets intensiva affekter, förutse psykologiska såväl som fysiska behov, anpassa sig till barnets perspektiv och kunna förändra den yttre världen för att möta detta perspektiv. Om föräldern missförstår spädbarnets affekter lämnas spädbarnet i ett tillstånd av obalans som han eller hon önskar lämna (Fonagy et al., 1991). Intoning av spädbarnets affekter kräver en medvetenhet om att spädbarnet är en egen individ med separata mentala erfarenheter. Detta kräver en kapacitet hos föräldern att kunna reflektera över spädbarnets mentala erfarenheter och återkoppla dessa till spädbarnet översatt i det språk som han eller hon kan förstå, det vill säga i beteenden (Fonagy et al., 1991), och på ett integrerat vis så att barnet förstår situationen (Grienenberger, Kelly & Slade, 2005). Det är dessa tillfällen som är centrala för bildandet av de olika formerna av affektreglering som karakteriserar de olika anknytningsmönstren (Grienenberger et al., 2005).

Omvårdnadssystemet som ett beteendesystem

Omvårdnadssystemet bör förstås som ett beteendesystem där beteendet guidas av en representation av den rådande föräldra-barnrelationen (George & Solomon, 1996). Ett beteendesystem är ett biologiskt grundat motivationssystem som syftar till att kontrollera beteenden för att främja ett visst mål (George & Solomon, 2008). Då beteendesystem är målfokuserade innebär detta att för att uppnå långsiktiga mål krävs det att beteendet justeras flexibelt i samverkan med miljön och individens utveckling (Solomon & George, 1996). Justeringen och förändringen av beteenden äger rum i en feedbackloop. Detta innebär att beteendesystem behöver koordineras på flera olika vis för att uppnå målen på bästa sätt (Maysless, 2006). Att kunna justera beteendet i samverkan med miljö och individens utveckling lägger grunden för den flexibla omvårdnaden där föräldern behöver anpassa sig efter barnets utveckling och behov (George & Solomon, 2008).

Solomon och George (1996) skriver att om omvårdnad skall ses som ett fristående beteendesystem måste det guidas av mentala representationer som är skiljda från andra, och som reglerar föräldrars tankar och beteende i deras sätt att ge omvårdnad och skydd till barnet. De mentala representationerna av omvårdnad är grundade i de mentala representationerna av självet och andra i en kontext av anknytningsrelationer under barndomen. De bygger också på samspelet med det specifika barnet (Solomon & George, 1996) och den omgivande kontexten. Det är alltså i skärningspunkten mellan pågående anknytningserfarenheter med barnet och föräldrarnas tidigare anknytningserfarenheter som omvårdnadsrepresentationerna skapas (George & Solomon, 2008). Bell och Richard (2000) skriver att de mentala representationerna är ett viktigt element i omvårdnadens feedbackprocess där tidiga lyckosamma beteenden och barnets respons kodas in. När omvårdnadssystemet sedan aktiveras har föräldern tillgång till dessa och kan använda informationen för att välja rätt omvårdnadsbeteende alternativt inkorporera nya lyckosamma beteenden.

Omvårdnadssystemet konkurrerar med andra beteendesystem mellan vilka en differentiering måste ske. Dessa andra system inkluderar anknytningssystemet och system där föräldern skall anta andra roller som exempelvis partner, yrkesverksam, förälder till andra barn eller barn till sina egna föräldrar. Därför pågår det ständigt en dynamisk balansakt mellan föräldrarnas behov av att ta hand om barnen och att uppnå andra mål (Solomon & George, 1996). Av denna anledning är inte alltid omvårdnadssystemet aktiverat utan det aktiveras av de anknytningsbeteenden som barnet uppvisar vid hot eller fara (George & Solomon, 2008).

Omvårdnad och anknytning

Målet för omvårdnadssystemet är detsamma som för anknytningssystemet: att skydda barnet. Bowlby (1969/1982) menar därför att föräldrarnas och barnets önskningsområden överlappar varandra.

Då individer först måste lära sig att ge omvårdnad i en kontext av sina egna anknytningserfarenheter ligger de mentala representationerna av anknytning till grund för de mentala representationerna av omvårdnad (George & Solomon, 1996; Collins & Ford, 2010). Föräldrarnas omvårdnadsrepresentation kan alltså ses som en mogen form av anknytningssystemet (Solomon & George, 1996). En revidering av anknytningsrepresentationerna leder även till förändringar av omvårdnadsrepresentationerna (George & Solomon, 1996). Det är inte enbart föräldrarnas anknytningsrepresentation som påverkar omvårdnadssystemet. Omvårdnaden moduleras av föräldrarnas förmågor, färdigheter, resurser och motiv. Dessa faktorer integreras i den inre arbetsmodellen av omvårdnad (Collins & Ford, 2010). Bowlby (1969/1982) skriver att det enbart är när våra anknytningsbehov har blivit tillgodosedda som individer kan rikta sin uppmärksamhet mot andra beteendesystem, så som omvårdnad. Därför kan omvårdnaden brista om en förälders egna känslor av trygghet för närvarande är hotat.

Föräldrarnas anknytningsmönster (Trygg, Undvikande och Ambivalent) är organiserade kring omvårdnadssystemets mål; att skydda barnet. Det finns dock grad- och kvalitetsskillnader mellan dessa mönster och omvårdnaden de ger upphov till. Respektive anknytningsmönster ger föräldern en uppsättning regler som tillåter honom eller henne att ge barnet vård och skydd. De reflekterar också olika tillvägagångssätt som föräldrar kan anta för att balansera olika mål i deras liv. Vissa är mer flexibla än andra, andra sätter sina egna behov framför barnens medan andra sätter barnens behov framför sina egna. Var och en av dessa tillvägagångssätt kan ge adekvat skydd för barnet (George & Solomon, 1996; Solomon & George, 1996). Trygga, autonoma föräldrar har större möjlighet att konstruera en enhetlig, välorganiserad och relationsspecifik arbetsmodell av sina barn och sig själva som omvårdare till barnet (Bretherton & Munholland, 2008). Ambivalent anknutna föräldrar har mer negativa mentala representationer av sig själva och andra, därför är de mindre bekväma med att binda sig till en långvarig relation. Undvikande anknutna föräldrar ser sig själva som reserverade och emotionellt distanserade och känner sig därför obekväma i att komma andra nära (Hazan & Shaver, 1987, refererat i Rholes et al., 1995). Båda dessa sistnämnda anknytningsstilar kan leda till en desorganisering av omvårdnad. Desorganisering av omvårdnad är tecken på ett potentiellt misslyckande i att skydda, ge vård och trösta barnet (Solomon & George, 1996).

Generationsöverskridande anknytning och omvårdnad

En central hypotes i anknytningsteorin är att föräldrars mentala representationer av anknytningsrelationer kan förutsäga kvalitén på barnets anknytning (Shah, Fonagy & Strathearn, 2010). Representationerna medierar den effekt som föräldrarnas anknytningsmönster har på barnets (Bernier & Dozier, 2003). Många studier påvisar associationen mellan kvaliteten på moderns anknytningsrepresentationer och föräldrarnas omvårdnadsbeteende i interaktionen med spädbarnet (Coppola et al., 2006). George och Solomon (1996) kan i sin studie påvisa en samstämmighet mellan mammans anknytningsrepresentation och omvårdnadsrepresentation. I samma studie påvisas även en överensstämmelse mellan moderns omvårdnadsrepresentationer och barnets anknytning. Dessa resultat skriver George och Solomon grundas i att omvårdnadssystemet och anknytningssystemet är reciproka beteendesystem i föräldra-barnrelationen. Slutsatsen som George och Solomon drar från denna studie är att omvårdnadssystemet är organiserat som en representationsstruktur reciprok till anknytningen, såväl barnets som moderns representation av hennes anknytningserfarenheter. Även annan forskning om mentala representationer av anknytning har konsekvent visat på sättet med vilken föräldrarnas rekonstruerar och organiserar sina anknytningserfarenheter på är avgörande för vilken anknytningsrelation som han eller hon kommer att forma med sitt barn (Hesse, 2008; van IJzendoorn, 1995).

Barnets anknytning är inte med nödvändighet en replikering av moderns (George & Solomon, 1996). Detta då föräldra-barnrelationen påverkas av flera faktorer; omvårdnad, anknytning och kontext. Shah med kollegor (2010) rapporterade i en studie att det finns signifikanta samband mellan tryggt anknutna mödrar och tryggt anknutna barn, men dessa samband tycks omkastade vid otrygg anknytning då ambivalent beteende hos mödrar ofta resulterade i undvikandebeteende hos barnet eller tvärtom. Därför menar de, likt George och Solomon (1996), att spädbarn inte direkt ärver moderns anknytningsmönster utan överföringen är mer komplex. Variationer mellan moderns anknytningsstil och barnets kan också förklaras av andra faktorer (exempelvis *transmission gap*; van IJzendoorn, 1995).

Dålig reglering av beteende och emotioner hos barn och tonåringar grundad i otrygg anknytning ökar sannolikt den ansträngning som modern känner kompetensmässigt i omvårdnaden och i sin förmåga att kunna upprätthålla trygga och konstruktiva omvårdnadsstrategier (Kobak, Cole, Ferenz-Gillies, Flemming & Gamble, 1993). På samma vis är sannolikheten högre att det blir svårare för barn och tonåringar att få till stånd och upprätthålla en trygg och funktionell anknytningsstrategi om moderns beteende guidas av otrygga omvårdnadsstrategier (George & Solomon, 1996).

Att mäta omvårdnadsrepresentationer

Caregiving and Attachment Interview (CAI: Bengtsson & Psouni, 2001; 2008; Psouni & Bengtsson *under review*) är en semistrukturerad intervju som adresserar föräldrars beskrivningar av erfarenheter och upplevelser av dem själva som föräldrar och deras barn i relation till omvårdnad. Intervjun är skapad för att bedöma föräldrarnas upplevelser av barnets anknytningserfarenheter. Detta inkluderar inte bara den aktuella föräldrarnas specifika relation till barnet utan även relationer mellan barnet och andra personer, normalt sett den andra föräldern, som vårdar barnet (Bengtsson & Psouni, 2001; 2008; Psouni & Bengtsson *under review*).

CAI har visat sig ha god validitet, dels genom att moderns CAI överensstämmer med det vuxna barnets AAI (Bengtsson & Psouni, 2008), dels genom att CAI intervjuer överensstämmer med samma individs AAI intervju (Psouni & Bengtsson *under review*). Interbedömarreliabiliteten för CAI har även visats god, 0,81 (Bengtsson & Psouni, 2008).

Köns- och kontextuella skillnader i omvårdnad

Mycket forskning har visat att det finns skillnader i omvårdnad och förväntningar på omvårdnad gällande mödrar och fäder (Cowan & Cowan, 2000; Moon & Hoffman, 2008). Trots detta har studier (Storey, Walsh, Quinton & Wynne-Edwards, 2000) påvisat att det inte finns några hormonella skillnader som kan vara viktiga för omhändertagande mellan män och kvinnor. Skillnader i omvårdnad kan därför inte tillskrivas biologiska hormonella skillnader mellan könen.

Det kan tänkas att moderns mentala representationer av barnet och av sig själv som omvårdare kan påverkas av hennes tankar om moderskap (Goodnow & Collins, 1990 refererad i Bengtsson & Psouni, 2008). Föräldrarollerna skapas inom en bredare sociokulturell och historisk kontext där olika ideologier om moderskap och faderskap sannolikt ger upphov till olika tankesätt om vad det innebär att vara förälder (Coltrane, 1996; Hays, 1996 refererade i Bengtsson & Psouni, 2008). Bengtsson och Psouni (2008) skriver att tankar om moderskap är förankrade i tidiga erfarenheter av anknytning och omvårdnad, men är i stort förhandlade, diskuterade och antagna inom en vidare social kontext.

Definitionen av vad som är adekvat eller problematisk omvårdnad varierar mellan olika kulturer och subgrupper inom dessa. Utöver detta finns en evolutionär komponent där vissa omvårdnadsmonster har varit mer fördelaktiga inom vissa kulturer, vilket har lett till att dessa har premierats i den generationsöverskridande överföringen (Solomon & George, 1996).

Föräldrastress

Föräldrastress är den stress som särskilt kan tillskrivas att vara förälder och vad det innebär socialt och kulturellt för individen. Östberg och Hagekull (2000) föreslår en modell av faktorer som har inverkan på föräldrastress där omvårdnadsbekymmer, så som mat- och sömnproblem, överdrivet gråtande och återkommande sjukdom ingår. Omvårdnadsbekymmer har visat sig ha såväl direkt som indirekt inverkan, via föräldrarnas perception av barnet, på upplevd stress hos föräldern (Östberg & Hagekull, 2000). Föräldrastress har också visat sig vara associerad med barnets otrygga anknytning till modern och fadern (Jarvis & Creasey, 1991; Östberg, 1998; Östberg & Hagekull, 2000; Östberg et al., 1997). Föregångaren till otrygg anknytning är föräldrarnas sensitivitet, förmågan och villigheten att se och svara korrekt på barnets anknytningskommunikation. I familjer där testledare rapporterar svårigheter hos föräldrarna att upptäcka och svara på barnets behov, signaler och krav rapporteras också mer föräldrastress i *Swedish Parenthood Stress Questionnaire* (SPSQ; Östberg, 1998). Denna association mellan skalorna i SPSQ och föräldrars bristande sensitivitet gör att SPSQ är ett bra verktyg för att identifiera föräldra-barnkonstellationer som befinner sig i risk för att i framtiden stöta på komplikationer i relationen mellan förälder och barn (Östberg, 1998).

SPSQ är validerat och reliabilitetstestat för såväl en klinisk population som jämförelsepopulation (Östberg et al., 1997). Reliabiliteten för hela skalan är 0,80 och för delskalorna 0,61 – 0,79 (Östberg & Hagekull, 2012). Test-retest korrelationer indikerar god stabilitet, 0,79 – 0,89, över ett intervall om 30 dagar (Östberg et al., 1997). SPSQ har en god validitet (Östberg et al., 1997) och har visat sig samvariera med föräldrarnas sensitivitet för barnets signaler och behov (Östberg, 1998) samt associera med föräldrars anknytningsstil, vuxenanknytning, efter kontroll av demografiska faktorer (Nygren, Carstensen, Ludvigsson & Sepa Frostell, 2012).

Syfte och frågeställning

Anknytningsforskningen har länge kunnat påvisa att tidiga erfarenheter av omvårdnad, som ligger till grund för barnets anknytning, påverkar hur individen som vuxen hanterar relationer, såväl till sina egna barn som till partners. Då det blev möjligt att mäta vuxnas anknytning blev det allt viktigare att få ett bra mått för att mäta mentala representationer av anknytningen. Script är ett vedertaget och enkelt sätt för att på en representationell nivå studera anknytningen och begreppet går väl ihop med Bowlbys teorier och senare forskning inom området. Forskningen visar att individer som har en trygg anknytning lätt kan tillgå trygg-bas scriptet i situationer som aktiverar scriptet.

ASA-metoden har visat sig vara en reliabel metod för att mäta anknytningsrepresentationer, även över flera kulturella kontexter. Metoden korrelerar högt med AAI, men där AAI är svårtillgängligt och tidskrävande är ASA lättdistribuerat och tidseffektivt. Samtidigt innebär ASA-metoden att individen inte behöver lämna känslig eller alltför uttalat personlig information, vilket gör att instrumentet i kliniska kontexter är en mer skonsam metod för att undersöka trygg-bas tillgång. ASA är nästintill oprövat under svenska förhållanden varför det är av intresse att verifiera att metoden även fungerar i vår kulturella kontext. Som Psouni och Bengtsson (*under review*) visar i sin studie finns det oklarheter kring huruvida närvaro eller frånvaro av trygg-bas script går att urskilja hos föräldrar till små barn. Under dessa förutsättningar är det av intresse att vidare undersöka hur väl det går att urskilja trygg-bas script hos föräldrar till små barn.

Då ASA-metoden främst blivit testad på normgrupper, internationellt såväl som i Sverige, är det av intresse att titta närmare på hur väl metoden fungerar för de föräldrar som upplever föräldraskapet som mer stressande. Då det i detta läge inte varit möjligt att genomföra studien i en mer klinisk population används instrumentet SPSQ i denna studie för att särskilja de föräldrar som upplever mer föräldrastress, vilket tidigare har associerats med barns otrygga anknytning, från de föräldrar som upplever mindre föräldrastress längs ett kontinuum. Att på detta vis koppla samman upplevd föräldrastress med anknytningsbeteende tycks inte vara tidigare väl beforskat.

Då anknytningsmönster i vuxen ålder omsätts i omvårdnad av det egna barnet är det också av intresse att undersöka om tillgången till trygg-bas script på något vis återspeglas i omvårdnaden av barnet. Psouni och Bengtsson (*under review*) fann att skalorna *Idealisering*, *Ilska*, *Skuld* och *Separationsångest* i *Caregiving and Attachment Interview* (CAI) var särskilt kopplade till otrygga anknytningsmönster, varför författarna till denna studie har valt att närmare titta på hur dessa delar av omvårdnaden är kopplade till trygg-bas scriptet och föräldrastress.

Syftet med den här studien är att i mindre skala undersöka eventuella kopplingar mellan trygg-bas scriptet, stress och omvårdnadsrepresentationer hos småbarnsföräldrar. Detta för att få indikationer på vilka begrepp eller delar av begrepp som är viktiga att inkludera i en större studie. Utifrån de kopplingar kring stress, omvårdnad och trygg-bas som forskningen har lyckats påvisa i dagsläget är det viktigt att följa upp huruvida tillgång till eller frånvaro av trygg-bas scriptet kan predicera vilka föräldrar som är i riskzonen att uppleva stor föräldrastress alternativt kan få svårigheter i omvårdnaden med barnet. Att kunna predicera de familjer som är i risk att få större problem med omvårdnad, anknytning och stress, med hjälp

av ett enkelt och icke utelämnande test, skulle kunna leda till tidiga insatser som är till stor nytta för såväl familjen som samhället. Detta vore en möjlig ingång till att bryta den generationsöverskridande effekten av otrygg anknytning. En förutsättning för att kunna studera dessa kopplingar är att ASA-metoden kan skilja mellan närvaro och frånvaro av tryggbas i hos småbarnsföräldrar i en svensk kontext.

Utifrån de luckor i forskningsläget som har beskrivits ovan har författarna valt följande frågeställningar:

(1) Kan ASA-metoden särskilja trygg-bas script från frånvaro av trygg-bas script hos föräldrar med små barn? En förutsättning för att besvara nedanstående frågeställningar är att ASA metoden kan särskilja närvaro och frånvaro av trygg-bas scriptet hos småbarnsföräldrar som befinner sig i en svensk kontext. Då tillgång till trygg-bas scriptet gör att individer har en mer sammanhållen bild av sig själv och omvärlden (Bretherton & Munholland, 2008) finns det mindre anledning att skapa sig en idealiserad bild av sig själv, i detta fall en bild av sig själv som förälder. Utifrån detta skapas en riktad hypotes; *(1a) Föräldrar med tillgång till trygg-bas scriptet har lägre poäng på Idealisering i CAI.*

(2) Bör kön beaktas vid undersökningar av kopplingar mellan trygg-bas script, omvårdnad och föräldrastress? Inom anknytningsteorin har modern oftast använts som primär anknytningsperson och därigenom varit den förälder som forskningssamhället har testat sina teorier gentemot. Men då primär anknytningsperson syftar till de personer som barnet tidigt knyter an till är det viktigt att också undersöka fadern som anknytningsperson, speciellt i Sverige där föräldraskapet i många aspekter är mer jämställt än i andra delar av världen (Duvander & Lammi-Taskula, 2011). Inom anknytningsforskningen finns det motstridiga bevis kring om kön är en viktig faktor vid bedömningar av anknytning och omvårdnad (Cowan & Cowan, 2000; Dykas et al., 2006; Monteiro et al., 2008; Moon & Hoffman, 2008; Storey et al., 2000). Genom att jämföra mödrars och faders poäng på de olika testinstrumenten kan författarna se om framtida forskning måste ta föräldrarnas kön i beaktande eller om föräldrar kan hanteras som en enhetlig grupp i detta avseende.

(3) Finns det samband mellan omvårdnad, föräldrastress och trygg-bas scriptet? Tidigare forskning pekar på att otrygg anknytning är relaterad till mer upplevd föräldrastress och en mindre adekvat omvårdnad. Genom att korrelera de olika begreppen kan man upptäcka om de på helskalenivå, alternativt delskalenivå, samvarierar.

(4) Kan trygg-bas scriptet ge indikationer om upplevd föräldrastress såväl som omvårdnad? Frågeställningen undersöks genom en uppdelning mellan de föräldrar som har tillgång till och de föräldrar som har frånvaro av trygg-bas scriptet. Huruvida dessa grupper

skiljer sig avseende upplevd stress och omvårdnad ger implikationer om ASA-metoden kan användas för att prospektivt urskilja de föräldrar och familjer som är i riskzonen för framtida komplikationer.

(5) *Kan upplevd föräldrastress ge indikationer om trygg-bas scriptet såväl som omvårdnad?* Frågeställningen undersöks genom en uppdelning mellan de föräldrar som upplever mer föräldrastress och de som upplever mindre föräldrastress. Huruvida dessa grupper skiljer sig åt gällande trygg-bas scriptet och omvårdnad kan ge information om prediktiva faktorer.

Metod

Denna studie har en deskriptiv och explorativ ansats byggd på kvantitativa data. Då deltagarantalet är förhållandevis lågt är generaliserbarheten begränsad varför studien får ses som en pilotstudie.

Deltagare

Studien utgick från att undersöka föräldrar till småbarn i åldern noll till cirka fyra år. Information till studien insamlades från 23 deltagare, tio män och 13 kvinnor i åldrarna 25-44 ($M= 33,2$ år, $SD=4,7$). De hade alla barn i åldrarna sju månader till fyra år och tre månader ($M= 1,6$ år, $SD= 1,0$). Elva av föräldrarna hade fler än ett barn, vilket motsvarar en procentandel på 43,5 %. I dessa fall riktade sig studien till förälderns omvårdnadsrelation till det yngsta barnet. Sex av barnen vars föräldrar som undersöktes var pojkar och 17 var flickor. Detta motsvarar 26,1 % pojkar och 73,9 % flickor. Samtliga föräldrar var bosatta i södra Sverige. Av de 23 deltagarna hade 21 pågående eller avslutad högskole- eller universitetsutbildning och två deltagare folkhögskoleutbildning. Samtliga deltagare rapporterade att de hade en aktiv medförälder, vilket innebar att de hade ett delat föräldraskap. I fyra familjer anmälde sig båda föräldrar till studien.

Totalt 26 deltagare var i kontakt med författarna, men tre av dessa föll bort då de avbröt deltagandet eller som följd av tidsbrist för genomförandet av denna studie.

Material

Attachment Script Assessment (ASA: Waters & Rodrigues-Doolabh, 2004). Metoden är designad för att avslöja underliggande script med hjälp av berättelser innehållande lämplig information som deltagarna själva producerat. Testet består av sex orduppsättningar (två blir ram för föräldra-barn scenarion, två som är scenarion mellan par och två neutrala

scenarion). De två neutrala uppsättningarna av ord är inkluderade för att försäkra att material som inte är anknytningsrelaterat inte aktiverar trygg-bas scriptet. I detta examensarbete kommer bara en av de neutrala historierna användas. Resultat från Psouni och Apetroaia (*in press*) tyder på att endast en neutral historia bland fyra anknytningsrelaterade kan korta ner testningen utan att det blir några kvalitetsmässiga skillnader i scriptedness. Waters och Waters (2006) har också uppmuntrat till att pröva olika sammansättningar av antalet och ordningen på orduppsättningarna. Varje uppsättning består av 12-14 ord, som är tryckta i tre kolumner på ett papper. Orden är valda för att de ska föreslå en prototypisk historia, men deltagarna är fria att använda orden som de vill (Waters & Rodrigues-Doolabh, 2004). Berättelser som är ordnade runt trygg-bas script innehåller tre delar; 1. Anknytningspersonen väljer och implementerar strategi för att karaktären ska kunna återgå till det normala och ta udden av den upplevda faran, eller om möjligt se till att känslan av fara aldrig uppstår. 2. Anknytningspersonen får karaktären att fokusera på de mer positiva aspekterna av situationen och på så sätt tar udden av de negativa emotionerna. 3. Ett interpersonellt fokus. Berättelsen fokuseras på interaktionen mellan de två individerna snarare än bara förklarar händelseförloppet. Det finns ett givande och tagande i berättelsen där alla parter bidrar med något unikt till situationen, samtidigt som parterna arbetar som ett team. Det finns också ett emotionellt givande och tagande där en uttryckt känsla från en part leder till en emotionell respons hos den andre (Waters & Rodrigues-Doolabh, 2004).

När deltagaren har fått en uppsättning ord presenterad får denne upp till två minuter på sig att titta på orden och formulera sin historia. Deltagaren ska formulera historien med början i den vänstra kolumnen för att sedan fortsätta med de två följande kolumnerna i den ordning de förekommer, samtliga ord ska användas. Den vänstra kolumnen innehåller ord som anger platsen för historien och aktörerna, orden i mittenkolumnen föreslår innehåll och aktiviteter, den högra kolumnen föreslår något sorts slut på berättelsen. Testledaren ber inte deltagaren konstruera den bästa eller mest fantasirika historien som de kan hitta på, utan den första som dyker upp när de ser orden. Uppsättningen ord kan framkalla många olika historier av lika god trygg-bas kvalitet. Deltagare som har ett lättillgängligt trygg-bas script har rapporterat att uppsättningarna ord tydligt visar på en trygg-bas organiserad historia, medan andra deltagare helt enkelt inte ser trygg-bas implikationerna i orden. Berättelserna spelas sedan in för att senare kunna transkriberas och möjliggöra en så exakt kodning som möjligt.

Berättelserna kodas på en sjugradig skala utifrån förekomsten eller avsaknaden av trygg-bas beteenden, scriptedness (Waters & Rodrigues, 2008). Kodningen innefattar såväl explicita som implicita uttryck av trygg-bas scriptet (Waters & Waters, 2006). Scriptedness

poängsätts enligt följande kriterier: 1-3 innehåller inget trygg-bas relevant material. De berättelser som poängsätts allra lägst har även ett udda innehåll i förhållande till den underförstådda handlingen, alternativt är osammanhängande. 4-6 är berättelser som i stigande grad innehåller trygg-bas innehåll och som även är allt mer rikt utvecklade. Berättelser som poängsätts högst, det vill säga med 7 innehåller ett stort trygg-bas innehåll och är rikt utvecklade. Ett viktigt inslag för att berättelsen ska poängsättas med högsta poäng är att berättelsen föreslår en lösning på den upplevda faran och en återgång till en normal aktivitet (Waters & Rodrigues, 2008).

I föreliggande studie fanns en hög korrelation mellan delskalorna i ASA, vilket tyder på en hög samstämmighet skalorna emellan (se Tabell 2, s.34).

Caregiving and Attachment Interview. CAI (CAI: Bengtsson & Psouni, 2001; 2008; Psouni & Bengtsson *under review*) bygger på 20 huvudfrågor där syftet är att låta föräldern skapa berättelser kring barnets utveckling och erfarenheter med honom eller henne som förälder. I denna studie har ej alla 20 frågor varit aktuella, varför de fyra frågor av intresse för att besvara frågeställningen plockades ut och användes. Frågorna valdes då de speglar situationer där barnets anknytningssystem aktiveras och som en följd av detta föräldrarnas omvårdnadssystem. I den första huvudfrågan som användes i denna studie efterfrågades fem adjektiv som beskriver föräldrarnas relation till barnet samt specifika händelser som kan illustrera dessa. Samma procedur gällde för barnets relation till den andra föräldern. Därefter ställdes frågor kring vad föräldern gör och känner när barnet är ledset samt hur barnet respektive föräldern reagerar vid separationer. Exempelfrågor är ”Vad brukar du göra när ditt barn är känslomässigt upprörd?”, ”Vad brukar hända när ditt barn gjort sig illa?” ”Kommer något specifikt tillfälle i tankarna” och ”Kommer du ihåg första gången du var ifrån ditt barn? Hur reagerade du och hur reagerade ditt barn?”

Vid bearbetning av data användes en niogradig skala, motsvarande skalan som används i AAI, som bildar olika delskalor (för mer information om delskalorna se Bengtsson & Psouni 2001;2008; Psouni & Bengtsson *under review*). Fokus för denna studie har varit att utforska ilska, idealisering, skuld och separationsångest i föräldra-barnrelationen, vilket är anledningen till att data har bearbetats utifrån de delskalor som berör dessa.

Iliska bedöms utifrån huruvida föräldern behåller eller tappar tråden i sitt resonemang eller om ilskan dyker upp i själva intervjusituationen och är något som eftersöks i begränsad text. Exempel kan vara ironi, ointroducerade citat, ilsket resonemang samt att föräldern tappar tempus och pratar om situationen där ilskan uppstod som om det händer här och nu.

Idealisering bedöms som en diskrepans mellan det semantiska och det episodiska minnet.

Exempel på det kan vara att de ord som föräldern använder för att beskriva relationen till barnet ej underbyggs av specifika minnen, något som efterfrågas i intervjun. Båda dessa skalor, ilska och idealisering, bedöms dels utifrån ilska riktad mot och/eller idealisering av självet, och dels utifrån ilska riktad mot och/eller idealisering av partner eller barnet. *Skuld* bedöms utifrån hur mycket insikt föräldern har om sitt föräldraskap och om denna är balanserad. Exempelvis kan uttryck som ”jag vet att jag inte hanterade detta bra” om det framkommer vid upprepade tillfällen visa tecken på skuldkänslor hos föräldern. *Separationsångest* bedöms utifrån hur föräldern berättar om separationer. Exempelvis kan en beskriven oro för att lämna, eller bli av med sitt barn, poängsättas som separationsångest. Viktigt att notera med denna studie är att då alla frågor inte använts kommer skalpoängen inte exakt överensstämma med CAI.

Swedish Parenthood Stress Questionnaire. SPSQ, tidigare Swedish PSI (SPSQ: Östberg, 1998; Östberg et al., 1997) bygger på föräldrdomänen i det amerikanska instrumentet Parenting Stress Index (PSI; Abidin, 1990 refererad i Östberg & Hagekull, 2000). Anknäytningsskalan i PSI har exkluderats i det svenska instrumentet för att fokusera enbart på den vuxne. Av de 34 påståenden som SPSQ består av kommer 28 från PSI. De övriga sex påståendena är nykonstruerade, i samma format som de ursprungliga med undantag för att de är positivt laddade. Detta för att undvika att föräldraskap skall förknippas med enbart negativa erfarenheter samt ge ett allmänt mer positivt intryck av självskattningsformuläret (Östberg et al., 1997). För mer information om hur testet utformades se Östberg med kollegor (1997).

Påståendena bedöms på en femgradig skala där föräldrar ombeds markera i vilken grad de håller med eller inte håller med varje påstående. Totalpoängen på SPSQ beräknas som medelvärdet av samtliga svar (Östberg & Hagekull, 2012). SPSQ har i normalpopulation visat sig ha fem stabila faktormönster vilka lägger grunden för fem inbördes relaterade subskalor; *Inkompetens*, *Rollbegränsning*, *Social isolering*, *Problem i relationen med make/maka/sambo* samt *Hälsoproblem*. Skalpoängen beräknas som medelvärdet av svaren på de påståenden som tillhör respektive skala (Östberg & Hagekull, 2012).

I denna studie valde författarna att använda hela skalan och dess subskalor, i enlighet med rekommendationer av Östberg med kollegor (1997), detta för att i efterhand kunna placera föräldrar längs ett kontinuum efter andel upplevd föräldrastress mätt med SPSQ. Intern konsekvens uppgick i föreliggande studie till; för helskalan 0,86, för delskalorna; *Inkompetens* 0,78, *Rollbegränsning* 0,82 *Social isolering* 0,73 *Problem i relation med*

make/maka/sambo 0,76 *Hälsoproblem* 0,53. Till följd av den låga interna konsekvensen genomfördes inga ytterligare beräkningar med delskalan *Hälsoproblem*.

Social Desirability Scale (SDS: Crowne & Marlowe, 1960) är ett test för att undersöka i vilken grad individers självskattningar är påverkade av social önskvärdhet (Reynolds, 1982). Originaltestet består av 33 påståenden som valts ut på basis av att de beskriver kulturellt accepterade beteenden som inträffar sällan och inte ger några indikationer på psykopatologi (Crowne & Marlowe, 1960). Då testet ansågs vara längre än de flesta liknande test konstruerade Reynolds (1982) en kortversion av testet bestående av 11-13 frågor. Denna kortversion har god reliabilitet gentemot Crownes och Marlowes originalversion. Tio påståenden ur Reynolds kortversion på 13 påståenden användes för att mäta social önskvärdhet i denna studie. De tre påståenden som inte användes har tidigare visat sig ha låg intern konsekvens mot övriga påståenden när en översättning av kortversionen använts i en svensk population (Elia Psouni, personlig kommunikation, 6 mars, 2013). Kortare versioner av den ursprungliga SDS har ofta används i forskningen (e.g. Reynolds, 1982; Strahan & Gerbasi, 1972).

Inom ramarna för denna studie har SDS-frågorna lagts in med jämna mellanrum i SPSQ för att kontrollera för social önskvärdhet. Detta ansågs av särskild vikt då deltagarna vid ifyllandet av självskattningsformuläret redan genomfört två uppgifter gällande föräldraskap och på så vis kunde vara *primade*, det vill säga förinställda, på sådan information. Den interna konsekvensen för SDS i denna studie uppgick till 0,66. Dock fick två påståenden plockas bort för att en acceptabel intern konsekvens skulle uppnås.

Procedur

Rekrytering av deltagare till studien utfördes genom olika kanaler. Informationen förmedlades genom ett informationsbrev med kontaktuppgifter till författarna. Huvudsakligen delades informationsbrev ut av författarna på sex stycken öppna förskolor i södra Sverige samt en föräldragrupp för föräldrar med spädbarn. Barnhälsovårdspsykologer och en spädbarnsavdelning inom Barn- och Ungdoms psykiatrisk mottagning i samma region förmedlade informationsbrevet till sina samtalskontakter. Informationsbrevet distribuerades även via mail till medlemmar av en intresseorganisation där det fanns föräldrar till barn i rätt åldersgrupp. Ett fåtal deltagare rekryterades via direktkontakt med författarna. Deltagarna anmälde sedan intresse till studien främst via sms, men också genom mail. Författarna tog därefter kontakt med deltagarna för att ge ytterligare information om studien vid behov, samt bokade in tid för testning. Deltagarna fick själva välja om testningen skulle utföras i deras

hem eller på Institutionen för psykologi. En majoritet av deltagarna valde att genomföra testningen i sitt eget hem.

Vid tidpunkten för testtillfället tilldelades deltagare en kod för att författarna senare skulle kunna identifiera deltagarens samtliga testresultat och information. Deltagaren fick i samband med testtillfället fylla i ett samtyckesformulär och ställa kompletterande frågor om testningen. I samband med detta inhämtades även demografisk information. Testningen inleddes med huvudtestet ASA därefter följde de fyra intervjufrågorna från CAI och slutligen fick deltagaren fylla i SPSQ med frågor ur SDS för att försäkra för socialt önskvärda svar.

ASA och CAI spelades in under testningen för att sedan transkriberas av författarna i enlighet med riktlinjer för respektive test (ASA: Water och Rodrigues-Doolabh, 2004 samt CAI: Bengtsson & Psouni, 2001; 2008). Kodning av ASA genomfördes av författarna till studien såväl som deras handledare. Handledaren är en reliabel kodare av instrumenten och författarnas kodningar har reliabilitetstestats och jämförts mot dennas. Interbedömarreliabilitet beräknades för respektive författare mot den reliabla kodaren samt mellan författarna. För de fyra berättelserna uppmättes interbedömarreliabiliteten mellan de två författarna till mellan 0,93 – 0,98 och gentemot den reliabla kodaren 0,86 – 0,94. Intraklasskorrelationen beräknades för samtliga tre kodare; för *Bebisens morgon*: 0,89, för *Hos doktorn*: 0,90, för *Frida och Jannes campingtur*: 0,92 och för *Saras olycka*: 0,91. Intern konsekvens, mätt med Cronbachs alfa, för de fyra anknytningsrelaterade berättelserna var 0,82, för de två föräldrabarnrelaterade berättelserna och de två partnerrelaterade berättelserna var den 0,82 respektive 0,74.

Vid kodning av CAI tillämpades samma förfarande. Interbedömarreliabilitet beräknades för respektive författare mot den reliabla kodaren samt mellan författarna. För de respektive skalorna uppmättes interbedömarreliabiliteten mellan de två författarna till mellan 0,89 – 1,00 och gentemot den reliabla kodaren 0,90 – 1,00. Intraklasskorrelationen beräknades för samtliga tre kodare; för *Idealisering av självet*: 0,94, för *Idealisering av partner*: 0,95, för *Idealisering av barnet*: 0,89, för *Ilska mot självet*: 1,00, för *Ilska mot partner*: 0,88, för *Ilska mot barnet*: 0,93, för *Skuld*: 0,92 och för *Separationsångest*: 0,95.

Etiska överväganden

Information om studien gavs till föräldrarna på gruppnivå och de intresserade föräldrarna tog kontakt med författarna i efterhand, varför författarna antar att deltagandet har skett på frivillig basis och utefter intresse. Föräldrarna fick fylla i ett samtyckesformulär där de uppgett att de förstått vad deras medverkan i projektet innebär. Via informationsbrevet

samt vid testtillfället gav testledaren även information om möjlighet att dra tillbaka sitt deltagande. Uppgifter om de som deltagit i studien har anonymiserats och dess resultat kan endast sägas gälla på gruppnivå. Då det vid studier, likt denna, med ett litet urval kan vara möjligt att identifiera enskilda personer har författarna tagit extra hänsyn till vilken information som delges även på gruppnivå. Tillvägagångssättet i denna studie bör därför betraktas som etiskt försvarbart.

Statistisk beräkning

De statistiska beräkningarna utfördes med SPSS v. 20. Val av analysmetod gjordes utifrån Pallants (2005) rekommendationer.

Inledningsvis beräknades deskriptiv statistik för populationen och de olika mätinstrumenten, för helskalor så väl som delskalor (se Tabell 1). Då stickprovet var litet och icke normalfördelat användes den icke-parametriska analysen Spearmans Rho för att beräkna korrelationer för samtliga variabler (se Tabell 2). Även korrelationernas effektstorlek (r^2) beräknades.

För de korrelationer som visade sig vara signifikanta genomfördes binära regressionsanalyser för att se hur stor andel förklarad varians som kunde tillskrivas variablerna. För icke-parametriska test rapporteras förklarad varians i pseudo R. För att kunna göra binära regressionsanalyser fick helskalan i SPSQ översättas till dikotom variabel. Medelvärde från en stor studie (Östberg & Hagekull, 2012) med 1081 deltagare användes som ram för att klassificera hög respektive låg förekomst av rapporterade stresskalor. ASA dikotomiserades efter förekomsten (poäng över 3,75) eller avsaknaden (poäng under 3,75) av trygg-bas. ASA-manualen fastslår att en poäng på fyra indikerar trygg-bas, vilket innebar en poängsättning på minst fyra från samtliga kodare på minst tre av fyra berättelser, och en poängsättning på inte mindre än tre på den fjärde berättelsen skulle resultera i ett medelvärde på 3,75.

Förutsättningarna för att genomföra en Chi² analys uppfylldes inte, varför det inte gick att genomföra analyser kring hur olika variabler relaterar till varandra. För att undersöka om det förelåg några gruppskillnader genomfördes därför det icke-parametriska testet Mann-Whitney U- test. Det testades om det förelåg några gruppskillnader mellan könen, mellan förekomsten eller avsaknaden av trygg-bas, mellan hög och låg stress samt mellan delskalorna av SPSQ. Effektstorlekar (r) beräknades även för de variabler som ingick i Mann-Whitney U-testen.

Resultat

Resultatet av den deskriptiva statistiken för stickprovet presenteras i Tabell 1 nedan. Notera de något låga medelvärdena för SPSQ, CAI samt ASA i förhållande till andra studier. Viktigt att notera är också att hela CAI inte har använts i denna studie. Registrera även nivån av socialt önskvärda svar i SDS som är normal då individerna i genomsnitt har accepterat hälften av påståendena.

Tabell 1

Deskriptiv statistik (n=23)

Skalornas intervall, medelvärden och standardavvikelse för testinstrumentens variabler (SPSQ, SDS, ASA, CAI) för stickprovet

	Intervall	M	SD
SPSQ Total	1-5	2,27	0,45
SPSQ Inkompetens	1-5	2,12	0,58
SPSQ Rollbegränsning	1-5	3,05	0,85
SPSQ Social isolering	1-5	1,75	0,54
SPSQ Relationsproblem	1-5	1,83	0,72
SDS	0-1	0,52	0,25
ASA Total	1-7	3,36	0,87
ASA Partner	1-7	3,12	1,06
ASA Barn	1-7	3,59	0,88
CAI Idealisering Självet	1-9	2,27	1,33
CAI Idealisering Partner	1-9	2,70	1,46
CAI Idealisering Barnet	1-9	2,12	0,88
CAI Ilska Självet	1-9	1,01	0,03
CAI Ilska Partner	1-9	1,47	0,88
CAI Ilska Barnet	1-9	1,64	0,86
CAI Skuld	1-9	1,62	0,77
CAI Separationsångest	1-9	1,89	1,08

Frågeställning 1

Den första frågeställningen, huruvida ASA metoden kan skilja mellan närvaro och frånvaro av trygg-bas script hos småbarnsföräldrar, testades specifikt med hypotes (1a) att tillgång till trygg-bas scriptet ska korrelera med låg idealisering. Vid jämförelse av ASA-total hade nio deltagare tillgång till trygg-bas script och 14 deltagare klassificerades som frånvaro av trygg-bas script. Gällande ASA-delskalor hade sju deltagare tillgång till trygg-bas scriptet mätt med de berättelser i ASA som handlar om relationen mellan kärlekspartners. Slutligen gällande de berättelser som handlar om föräldra-barnrelationer, hade tio deltagare tillgång till tryggbas scriptet. För att undersöka den riktade hypotesen genomfördes korrelationer mellan ASA-total och ASA-delskalor gentemot *Idealisering* i CAI (se Tabell 2). Dessa visade att

ASA-total korrelerade signifikant med *Idealisering av självet*; $\rho = -0,44$, $p < 0,05$, $r^2 = 0,19$. I enlighet med hypotesen visade denna korrelation att individer med högre poäng på ASA total uppvisade en lägre grad av idealisering av självet. Även föräldra-barnberättelserna i ASA korrelerade signifikant med *Idealisering av självet*; $\rho = -0,41$, $p < 0,05$, $r^2 = 0,17$. Även denna bekräftade hypotesen. Effektstorlekarna för båda sambanden var stora.

Frågeställning 2

För att besvara denna frågeställning, huruvida kön behöver beaktas, undersöktes det om det fanns någon skillnad mellan män och kvinnor på samtliga testvariabler. Inga signifikanta skillnader framkom, dock en tendens att kvinnor upplevde större känsla av skuld, mätt i delskalan *Skuld* i CAI, än vad männen gjorde, $p < 0,10$, $r = -0,40$. Effektstorleken för denna tendens var medelstor. Utifrån detta resultat beräknades vidare resultat efter förutsättningen att män och kvinnor kan behandlas som en enhetlig grupp.

Frågeställning 3

För att besvara den tredje frågeställningen, huruvida det finns samband mellan omvårdnad, föräldrastress och tryggbas scriptet, genomfördes parvisa korrelationer med samtliga testvariabler (Tabell 2). Ett antal intressanta statistiskt signifikanta korrelationer framträdde. De samband som var intressanta för frågeställningen tas upp nedan.

Tabell 2

Spearman's Rho korrelationer mellan SPSQ, SDS, ASA samt CAI

	ASA total	ASA partner	ASA barn	SDS	Ideal. själv	Ideal. partner	Ideal. barn	Ilska själv	Ilska partner	Ilska barn	Skuld	Sep. ångest
SPSQ total	0,06	0,04	0,05	-0,46*	-0,10	-0,28	0,02	0,16	0,34	0,22	0,02	0,18
SPSQ ink.	-0,06	-0,02	-0,10	-0,32	-0,21	-0,28	-0,12	0,24	0,23	0,33	-0,12	0,34
SPSQ rollb.	-0,04	-0,05	-0,11	-0,48*	-0,04	-0,08	0,17	-0,03	-0,02	0,1	-0,02	-0,09
SPSQ soc.	0,30	0,33	0,24	-0,12	-0,03	-0,22	-0,27	0,31	0,43*	0,13	0,26	0,04
SPSQ relp.	0,07	-0,10	0,11	-0,37†	0,06	-0,17	0,25	-0,05	0,18	-0,12	0,37†	0,08
ASA total	-	0,92**	0,83**	0,13	-0,44*	-0,22	-0,19	0,15	-0,04	-0,19	0,18	-0,06
ASA partner		-	0,62**	0,12	-0,32	-0,20	-0,23	0,16	0,07	-0,14	0,15	0,10
ASA barn			-	0,25	-0,41*	-0,32	-0,10	0,06	0,04	-0,31	0,21	0,01
SDS				-	0,23	0,21	0,13	-0,18	0,19	-0,11	0,07	0,28
Ideal. själv					-	0,23	0,59**	-0,16	0,49*	0,01	0,04	0,08
Ideal. partner						-	0,53**	-0,19	-0,34	-0,43*	-0,19	-0,12
Ideal. barn							-	-0,29	0,08	-0,39†	0,04	0,001
Ilska själv								-	0,04	0,05	0,13	-0,22
Ilska partner									-	0,07	0,29	0,41†
Ilska barn										-	-0,29	-0,14
Skuld											-	0,25
Sep. ångest												-

Not. ** $p < 0,01$, * $p < 0,05$, † $p < 0,10$

SPSQ-total gentemot SDS; $\rho = -0,46$, $p < 0,05$, $r^2 = 0,21$. Denna negativa korrelation visade att en självrapporterad låg grad av föräldrastress var associerad med högre social önskvärdhet. Delskalan *Rollbegränsning* i SPSQ korrelerade signifikant med SDS; $\rho = -0,48$, $p < 0,05$, $r^2 = 0,23$. Denna negativa korrelation visade att en självrapporterad hög rollbegränsning hade ett samband med låg socialt önskvärda svar.

Det fanns även ett antal tendenser som var intressanta i ljuset av frågeställningen. Delskalan *Relationsproblem* i SPSQ korrelerade med SDS; $\rho = -0,37$ $p < 0,1$, $r^2 = 0,14$. Denna negativa tendens visade att hög upplevd relationsproblematik har samband med låg social önskvärdhet. Delskalan *Relationsproblem* korrelerade även med delskalan *Skuld* i CAI; $\rho = 0,37$ $p < 0,1$, $r^2 = 0,14$. Denna positiva tendens visade att hög rapporterad relationsproblematik har samband med hög känsla av skuld.

Till följd av de signifikanta korrelationerna mellan SPSQ total och SDS samt mellan SPSQ *Rollbegränsning* och SDS genomfördes binära regressionsanalyser. Resultatet av dessa visade att socialt önskvärda svar kunde förklara 15,2-20,4% av variansen i SPSQ total respektive 15,3-21,1% av variansen i *Rollbegränsning*, rapporterat i pseudoR.

Delskalan *Social isolering* i SPSQ korrelerade signifikant med variabeln *Ilska mot partner* i CAI; $\rho = 0,43$, $p < 0,05$, $r^2 = 0,18$. Denna positiva korrelation visade att en hög känsla av social isolering hade samband med hög ilska mot partner. ASA total samt föräldrabarnberättelserna i ASA korrelerade signifikant med *Idealisering av självet*, som tidigare rapporterat under hypotes (1a). Förutsättningar för binära regressionsanalyser var inte uppfyllda för dessa samband. För samtliga korrelationer och tendenser förelåg en hög effektstorlek.

Frågeställning 4

För att besvara denna frågeställning, huruvida trygg-bas scriptet kan ge indikationer om upplevd föräldrastress och omvårdnad, undersöktes om det fanns några skillnader mellan de som bedömdes ha tillgång till trygg-bas scriptet och de som inte bedömdes ha tillgång till detta. Inga signifikanta skillnader framkom, dock uppvisades en tendens att de som inte bedömdes ha tillgång till trygg-bas scriptet fick högre poäng på variabeln *Ilska mot barnet* i CAI än de deltagare som bedömdes ha tillgång till trygg-bas scriptet, $p < 0,10$, $r = -0,34$. Effektstorleken för denna tendens var medelstor.

Dessutom genomfördes en Chi² analys för att studera huruvida en bedömning av deltagare som innehade trygg-bas script eller inte relaterade till en bedömning av deltagaren som rapporterade hög eller låg stress. Då en av grupperna innehöll färre än fem individer

bröts det mot förutsättningarna för att göra denna analys. På en deskriptiv nivå visade det sig att åtta av de som bedömdes otrygga rapporterade låg stress och övriga sex rapporterade hög stress, fem av de som bedömdes trygga rapporterade låg stress och övriga fyra rapporterade hög stress.

Frågeställning 5

För att besvara denna frågeställning, huruvida upplevd föräldrastress ger indikationer om trygg-bas scriptet och omvårdnad, undersöktes det om det fanns någon skillnad mellan de som bedömdes uppleva hög stress och de som bedömdes uppleva låg stress mätt med helskalan i SPSQ (Tabell 3). En signifikant skillnad mellan grupperna fanns på *Ilska mot partner* där de som rapporterade högre stress också gav uttryck för mer ilska gentemot sin partner i CAI-intervjun. Det fanns även en tendens där de som rapporterade låg stress gav uttryck för högre idealisering av partner. Effektstorlekarna för den signifikanta skillnaden såväl som för tendens var medelstora.

Tabell 3

Medelvärde, standardavvikelse, Z-värde, p-värde och effektstorlek för högt- och lågt stressade på respektive mätinstrument, helskale- och delskalenivå.

	Låg stress (n=13)		Hög stress (n=10)		Z	p	r
	M	SD	M	SD			
SDS	0,61	0,25	0,41	0,22	-1,45	0,15	-0,30
ASA total	3,29	1,01	3,44	0,67	-0,06	0,95	-0,01
ASA partner	3,16	1,20	3,08	0,90	-0,12	0,90	-0,03
ASA barn	3,43	0,92	3,80	0,82	-0,53	0,60	-0,11
Ideal. själv	2,33	1,57	2,18	1,00	-0,16	0,88	-0,03
Ideal. partner	3,15†	1,50	2,12†	1,23	-1,68	0,09	-0,35
Ideal. barn	2,18	0,97	2,12	0,78	-0,03	0,98	-0,01
Ilska själv	1,00	0,00	1,02	0,05	-1,14	0,25	-0,24
Ilska partner	1,13*	0,22	1,92*	1,20	-2,15	0,03	-0,45
Ilska barn	1,55	0,72	1,77	1,03	-0,41	0,68	-0,09
Skuld	1,53	0,67	1,75	0,91	-0,52	0,60	-0,11
Sep.ångest	1,64	0,92	2,22	1,23	-0,97	0,33	-0,20

Not. * $p < 0,05$, † $p < 0,10$

Diskussion

Resultatdiskussion

Då anknytningsrepresentationer är något som bildas väldigt tidigt i livet (Bowlby, 1969/1982) kan det antas att orsaksförhållandet är som så att anknytningen påverkar omvårdnaden och upplevd föräldrastress. Utifrån forskningsläget som presenteras i

teoriavsnittet kan det motsatta kausalitetsförhållandet antas vara icke trovärdigt. Diskussionen nedan kommer föras i ljuset av rådande forskningsläge.

Bakgrundens betydelse för anknytning, omvårdnad och föräldrastress. I

föreliggande studie bedöms cirka 40 % ha en trygg anknytning. Tidigare studier har visat att 60-75 % av individerna har en trygg anknytning (van IJzendoorn & Sagi, 2008; Sagi, van IJzendoorn, Scharf, Koren-Karie, Joels & Mayseless, 1994). En svensk studie har även visat att 62 % av individerna uppvisar en trygg anknytning (Bohlin, Hagekull & Rydell, 2000). De resultat som finns i denna studie kan inte bekräfta tidigare forskningsfynd. Då stickprovet som studien består av är litet och icke-normalfördelat, är det svårt att uttala sig om detta är en konsekvens av stickprovet eller av testet i sig.

En tydlig indikation på att ASA har kunnat skilja mellan närvaro och frånvaro av trygg-bas script är det faktum att ASA total samt föräldra-barnberättelserna i ASA korrelerar signifikant med idealisering av självet. Detta är i linje med vad Bretherton och Munholland (2008) skriver om att trygga autonoma föräldrar har större möjlighet att konstruera en enhetlig, välorganiserad och relationsspecifik mental representation av sig själva som omvårdare till barnet. Föräldrar som har större tillgång till trygg-bas scriptet är inte i lika stort behov av att idealisera, utan har en mer realistisk bild av sig själv som förälder och som också kan förmedlas till andra. Detta går även i linje med vad Fonagy med kollegor (1991) skriver om det reflekterande självet och vikten av att kunna vara flexibel och omförhandla sin roll i samspelet med barnet.

Däremot finns inga samband mellan trygg-bas scriptet i relation till partner och idealisering av självet. Det finns inte heller några samband mellan trygg-bas scriptet och idealisering av partner eller barn. Möjligtvis kan detta ge stöd för att det finns olika maskeringseffekter hos småbarnsföräldrar för att maximera den initiala omvårdnaden liknande den biologiska maskeringseffekt som Psouni och Bengtsson (*under review*) spekulerar om i sin studie. I föreliggande studie varierar tillgången till trygg-bas i lägre grad än tidigare forskning visar (Dykas et al., 2006; Vaughn et al., 2006a). Detta gör att det blir små skillnader mellan de som bedöms ha tillgång till och de som inte bedöms ha tillgång till trygg-bas scriptet. Detta skulle kunna vara ett ytterligare bevis för den maskeringseffekt som Psouni och Bengtsson tar upp i sin studie. Det kan vara viktigt att en framtida studie ytterligare undersöker den möjliga maskeringseffekten hos småbarnsföräldrar.

Föreliggande studie visar inte på några könsskillnader. För en framtida större studie skulle detta innebära att fokus inte behöver ligga på mödrars respektive fäders resultat och vad dessa skulle betyda, utan att forskare kan behandla föräldrar som en enhetlig grupp. Detta

ger ytterligare stöd för de studier där skillnader mellan män och kvinnor inte har observerats (ex. Dykas et al., 2006). Det ger även stöd för att de använda instrumenten inte direkt är könsberoende. Gällande omvårdnad mätt i CAI finns det dock vissa reservationer då det finns en tendens till skillnad mellan könen i fråga om upplevd skuld. Då effektstorleken är medelstor är det viktigt att i en framtida studie undersöka detta närmare. Eftersom det inte finns några hormonella markörer som kan förklara skillnad mellan män och kvinnor gällande omvårdnad (Storey et al., 2000) är en kulturell eller kontextuell förklaring mer trolig. Enligt Moon och Hoffman (2008) finns det förväntningar om att kvinnan är den som skall ta hand om barnet såväl fysiskt som emotionellt. I dagens Sverige finns det krav på snabb återgång till arbete efter barnafödelse (Unionen, 2012), något som utifrån Moon och Hoffmans resonemang skulle kunna stå i kontrast till förväntningarna på modern. Detta skulle kunna vara en möjlig förklaring till att mödrar upplever mer skuld än fäder.

Omvårdnadssystemet sett som ett beteendesystem ger ytterligare möjliga förklaringar till denna tendens. Det är möjligt att mödrars omvårdnadssystem påverkas av det samhälleliga trycket vilket skapar motiv och behov som gör att mödrarnas behov att ta hand sina barn får en lägre prioritet, vilket kan leda till skuld.

Samband mellan trygg-bas scriptet, omvårdnad och föräldrastress. Stress och omvårdnad kan sammankopplas, dels genom sambandet mellan upplevd social isolering och upplevd ilska mot partner och dels genom en tendens till samband mellan upplevda relationsproblem och känsla av skuld. Med social isolering menas föräldrarnas upplevelser av det sociala nätverket runt familjen och om föräldern kan finna stöd i föräldraskapet i sin omgivning. Tidigare studie (Colpin, De Munter, Nys & Vandemeulebroecke, 2000) visar att stöd inom äktenskapet är det som främst predicerar låg föräldrastress, inte det sociala nätverket. En hög känsla av social isolering är relaterad till ökad ilska gentemot partnern. Detta kan komma av att partnern är den som föräldern i första hand söker stöd och tröst hos vid svårigheter i föräldraskapet och där föräldern inte upplever sig bli bemött på ett korrekt sätt eller får den hjälp som han eller hon önskar. Med relationsproblem menas föräldrarnas upplevelser av partnerrelationen efter barnets födelse, exempelvis om föräldern upplever att han eller hon får stöd av sin partner, om de har tid för varandra och om att få barn har orsakat problem i relationen dem emellan. Tendensen att ökad upplevelse av problem i relationen leder till ökad skuld-känsla mot barnet kan vara en effekt av att föräldern oroar sig över barnets välmående och uppväxt i en familj med relationsproblem. För framtida studier är det intressant att studera huruvida detta samband förekommer i större stickprov och vad det har för betydelse för föräldra-barnrelationen. Detta är viktigt då tillfredsställelse i

partnerrelationen kan skydda föräldra-barnrelationen från skadliga effekter av hög föräldrastress (Deater-Deckard, 2004, refererad i Nordqvist & Ohlström, 2009).

I övrigt återfinns inte de samband mellan otrygg eller trygg anknytning och föräldrastress som tidigare studie (Nygren et al., 2012) har funnit, vilket kan vara en effekt av att olika instrument för att mäta anknytningen har använts. Det återfinns inte heller mer tydliga samband mellan närvaro eller frånvaro av trygg-bas scriptet och omvårdnadsbeteende som funnits i andra studier (Coppola et al., 2006; George & Solomon, 1996). Viktigt att minnas är dock att omvårdnadsrepresentationerna har sin utgångspunkt i anknytningsrepresentationerna och är en mogen form av dessa (Collins & Ford, 2010; George & Solomon, 1996). Därför är det möjligt att det finns tydligare samband mellan trygg-bas scriptet och omvårdnad samt föräldrastress än de som hittas i denna studie.

En möjlig förklaring till att det i denna studie inte går att se samband mellan anknytning och föräldrastress kan vara att det finns kulturella och kontextuella faktorer om vad moderskap och faderskap innebär (Coltrane, 1996; Hays, 1996 refererade i Bengtsson & Psouni, 2008) och att detta påverkar vad deltagarna i denna studie har rapporterat. En indikation för att detta föreligger är att de sambanden mellan social önskvärdhet och föräldrastress. Detta innebär att socialt önskvärda svar har en inverkan på vad som rapporteras i detta självskattningsformulär där lägre rapporterad stress kopplas till högre andel socialt önskvärda svar. Rollbegränsning, att föräldern upplever sig begränsad av barnet och utför allt färre aktiviteter som den brukade, tycks vara starkast associerat med socialt önskvärda svar. En möjlig tolkning är att föräldern inte vill ge sken av att den upplever föräldraskapet som negativt då det inte är socialt accepterat att känna sig begränsad av sitt barn. För framtida studier innebär det att social önskvärdhet inte kan uteslutas som förklaringsvariabel för rapporter av låg föräldrastress. För denna studie innebär detta att en möjlig förklaring till bristen på samband mellan stress och anknytning är att dessa kontextuella faktorer om vad föräldraskapet innebär och vad som är socialt önskvärt kan maskera de verkliga anknytningsrepresentationerna.

Det finns inga signifikanta skillnader mellan gruppen som har tillgång till trygg-bas scriptet och gruppen som inte har det i fråga om upplevd föräldrastress eller omvårdnad. En möjlig förklaring till detta kan vara, som diskuterat ovan, att trygg-bas scriptet maskeras av andra faktorer i kontexten, så som tankar och idéer om vad föräldraskapet är och innebär samt av vad som är socialt accepterat att uttrycka inför andra.

Det finns dock en tendens till skillnad mellan dessa grupper i fråga om ilska riktad mot barnet. De som inte bedöms ha tillgång till trygg-bas scriptet har berättat om mer av denna

ilska, vilket går väl i linje med forskning om sensitivitet (Solomon & George, 1996; de Wolff & van IJzendoorn, 1997; van IJzendoorn & de Wolff, 1997). Denna tendens visar att trygg-bas scriptet fångar en viktig del av detta, att en otrygg anknytning leder till att föräldern uppvisar mer ilska mot barnet. Forskning (Crandell 1995; Shulman, Becker & Sroufe, 1999) visar att mödrar uttrycker mer ilska mot otryggt anknutna barn. Crandell visar även att otryggt anknutna mödrar uppvisar mer fientlig, sarkastisk och negativ affekt mot sina barn än tryggt anknutna mödrar. Tendensen i den här studien är intressant ur ett generationsöverskridande perspektiv då resultaten tyder på att även föräldrarnas otrygga anknytning påverkar hur mycket ilska som uttrycks mot barnet. Detta tycks gå i linje med Crandells fynd om negativ affekt uttryckt gentemot barnet. I en framtida studie kan det vara intressant att titta närmare på ilskan som otryggt anknutna föräldrar riktar mot sina barn, då det är möjligt att denna interaktion är en viktig byggsten för att förstå varför anknytningen är generationsöverskridande.

Då tendensen till samband mellan otrygg anknytning och rapporterad ilska mot barnet har en medelstor effektstorlek är det möjligt att det i en framtida studie med ett större stickprov kan bli en signifikant skillnad. Dessutom är det möjligt att skillnader mellan grupperna även för andra delar av omvårdnadsbegreppet kan framkomma. Tidigare studies (Nygren et al., 2012) resultat, att en otrygg anknytning leder till högre upplevd föräldrastress, kan i denna studie inte styrkas. Utifrån detta är det inte möjligt att dra slutsatsen att det med hjälp av trygg-bas scriptet går att predicera föräldra-barnrelationer som är i riskzonen för att få problem i omvårdnaden och med föräldrastress.

För framtida studier är det också intressant att studera huruvida en indelning efter de olika delarna av begreppet trygg-bas script, mellan föräldrar och barn samt mellan partners, påverkar om det uppstår gruppskillnader gällande föräldrastress och omvårdnad. Detta för att undersöka om det är någon specifik del av trygg-bas scriptet som ger särskilt utslag på upplevd föräldrastress och omvårdnad.

I studien föreligger det en signifikant skillnad mellan gruppen som upplever hög föräldrastress och gruppen som upplever låg föräldrastress i fråga om ilska riktad mot partner. De som upplever mer stress rapporterar även mer ilska mot sin partner. Sambandet mellan upplevd social isolering och ilska mot partner som tidigare diskuterats är en möjlig förklaring till denna skillnad. Detta samband är inget som har undersökts vidare i denna studie, men för en framtida studie kan detta vara intressant att undersöka närmare.

Det förekommer även en tendens med medelstor effektstorlek mellan grupperna på idealisering av partner. De som rapporterar låg föräldrastress har bedömts ha en högre idealisering av partner. Att detta framkommer kan vara en effekt av att idealisering av

partnern är en viktig del av att vara nöjd i partnerrelationen (Murray, Holmes & Griffin, 1996), vilket tidigare visat sig predicera lägre stress (Colpin et al., 2000). Den kan också vara en möjlig effekt av att föräldrarna som undersöks i denna studie har barn i småbarnsåldern där det kan finnas ett samhälleligt tryck på lycka i den nya familjekonstellationen. Det är möjligt att framtida forskning kan komma att bekräfta detta samband ytterligare.

Det har inte varit möjligt att undersöka vidare hur anknytningen och omvårdnaden tar sig uttryck för de föräldrar som upplever föräldraskapet mer stressande då det inte återfinns några signifikanta skillnader mellan de föräldrar som rapporterar hög eller låg föräldrastress. Indelning i grupper utifrån de begrepp som ingår i termen föräldrastress har inte varit möjlig till följd av små grupper, varför det är möjligt att skillnader utifrån de enskilda begreppen inte har kunnat påvisas. I föreliggande studie är det inte möjligt att avgöra om skillnaderna inte är stora i verkligheten eller om de icke påvisade sambanden är en följd av att föräldrarna har gett socialt önskvärda svar.

Metoddiskussion

Diskussionen nedan kommer att föras i ljuset av att studien har genomförts som en pilotstudie med syfte att generera hypoteser och uppslag som kan vara viktiga att gå vidare med i en större studie med liknande frågeställningar.

Deltagare. Antalet deltagare är ett robust stickprov, vilket är en styrka i denna studie. Rekryteringen av deltagare ägde rum genom flera kanaler, dock är en stor majoritet av deltagarna högskole- eller universitetsutbildade vilket inte är representativt för den svenska befolkningen i stort. Av detta kan en möjlig slutsats vara att denna typ av studie lockar individer med högre utbildning alternativt att andra kanaler krävs för att kunna rekrytera även deltagare med lägre utbildningsnivå. Ett fåtal deltagare rekryterades direkt av författarna, vilket är en mindre reliabel metod vid rekrytering. Då detta är en liten del av deltagarna anses detta inte ha påverkat studien betydande i någon riktning. Att samtliga deltagare rapporterar att de har en aktiv medförälder skulle kunna vara en följd av att ensamstående föräldrar inte upplever sig ha tiden eller möjligheten att kunna ställa upp alternativt inte blir lockade av denna typ av studie. Att få en större bredd i utbildningsnivå och rekrytera ensamstående föräldrar kan vara en viktig del av en framtida större studie inom detta område. En styrka med studien är den någorlunda jämna könsfördelningen, vilket möjligtvis speglar ett aktivt föräldraskap hos både mödrar och fäder i Sverige (Duvander & Lammi-Taskula, 2011). Vidare finns det också ett brett åldersspann hos deltagarna vilket gör att studien fångar yngre-såväl som äldre föräldrars bild av föräldraskapet.

Material. Ett av syftena med denna studie är att studera huruvida ASA kan eller inte kan skilja mellan tillgången eller avsaknaden av trygg-bas i en svensk kontext med småbarnsföräldrar. Operationaliseringen av anknytning utifrån detta testinstrument är därför given. En svaghet med detta instrument är att det inte urskiljer olika former av otrygg anknytning, utan enbart närvaro eller frånvaro av trygg-bas script. I denna studie är detta inte något som är problematiskt då det inte är av intresse att urskilja olika anknytningsmönster. Då studien syftar till att undersöka om det snabbt och utan utlämnande information går att predicera trygg-bas scriptets effekt på föräldrastress och omvårdnadsrepresentationer är ASA det för närvarande bästa instrumentet för att göra detta. En möjlighet är att deltagarnas motivation eller fantasi kring att konstruera berättelser påverkar hur långa eller hur utvecklade berättelser de har bildat. Dock har berättelsernas längd och deltagarens användning av orden inte visat sig påverka scriptedness (Vaughn et al., 2006a) varav författarna drar slutsatsen att detta inte är någon stor metodologisk brist.

Instrumentet CAI har använts i ett fåtal studier (Bengtsson & Psouni, 2008; Psouni & Bengtsson, *under review*) och måste därför ses som ett relativt nytt och oprövat test, vilket kan ses som en metodologisk svaghet. Vidare har studien använt sig av en operationalisering av omvårdnad utifrån delskalorna *Ilska*, *Idealisering*, *Skuld* och *Separationsångest*, då dessa i tidigare studie (Psouni & Bengtsson, *under review*) visat sig ha samband med otrygg anknytning. Dock är detta baserat på en studie, vilket gör att det finns en möjlighet att även andra skalor i CAI hade kunnat vara av intresse för att undersöka i relation till ASA och stress. I samband med detta skulle även hela intervjun behöva användas. Denna operationalisering av omvårdnad får därför ses som en svaghet gällande studiens begreppsvaliditet. Inom ramen för detta arbete har en vidare operationalisering av omvårdnad inte varit möjlig, men i en större studie kan det vara av intresse att undersöka alla delskalor och intervjufrågor i CAI.

SPSQ används för att mäta upplevd föräldrastress, detta är ett instrument som tidigare visat sig vara reliabelt. I denna studie finns dock en signifikant korrelation mellan resultat i SPSQ samt resultatet från SDS, vilket som tidigare nämnt, tyder på att det inte går att utesluta inverkan av socialt önskvärda svar. Att denna studie kontrollerat för detta är en styrka då en framtida större studie kan välja att distribuera formuläret på annat sätt, förslagsvis inte i samband med den övriga testningen. En distribuering som inte sker i samband med övriga testningen skulle ge distans till de övriga testinstrumentet, något som skulle leda till en mindre påverkans effekt på svaren. Det skulle även skapa distans till testledaren, då det är möjligt att deltagarna blivit påverkade av att testledaren befunnit sig i rummet då formuläret fyllts i.

Tidigare forskning (Richman, Kiesler, Weisb & Drasgow, 1999) visar att deltagare i högre utsträckning svarar socialt önskvärt om de svarar på frågor i en intervjusituation än om svaren avges enskilt i en datoriserad version av intervjun. Detta var särskilt påtagligt då personlig information skulles förmedlas. Metoden självskattning i sig kan ses som problematisk då det kan finnas en rad olika faktorer som påverkar hur deltagaren svarar på frågorna. Dock finns enligt författarnas vetskap inget annat test som mäter föräldrastress på en mer implicit nivå, varav självskattningen tycks vara det bästa alternativet. I denna studie är det möjligt att deltagarna varit särskilt primade, efter att redan ha genomfört två testningar kopplade till föräldraskap, vilket skulle kunna förklara att det finns ett utslag för social önskvärdhet i svaren.

Social önskvärdhet har påverkat svaren på SPSQ, men inte övriga instrument då korrelationer mellan SDS och ASA samt CAI inte har funnits. ASA avser mäta de mentala representationerna i form av script, vilket inte är medveten kunskap, medan CAI fångar deltagarens implicita konstruktioner. Det finns inte heller ett lika uttalat syfte i ASA och CAI vilket gör att det svårare att förstå vad som skulle vara ett socialt önskvärt svar.

Då denna studie använder sig av andra instrument, och därför även andra operationaliseringar av begrepp, kan detta vara en förklaring till att tidigare forskningsfynd om kopplingen mellan anknytning, omvårdnad och stress inte till fullo kunnat verifieras. De låga medelvärden i alla använda mått, jämfört med andra studier, kan också vara en möjlig förklaring till varför sambanden har varit svåra att upptäcka. Att delskalorna i CAI har lägre medelvärden än rapporterat i andra studier (Bengtsson & Psouni, 2008, Psouni & Bengtsson *under review*) kan förklaras av att inte hela instrumentet används. Detta innebär att det finns mindre information som en bedömning kunde baseras på och därmed kanske en tendens att moderera bedömningen. De låga medelvärdena på SPSQ kan möjligtvis förklaras av inverkan av social önskvärdhet då resultaten visar att ju högre rapporterad social önskvärdhet i SDS desto lägre rapporterad föräldrastress i SPSQ.

Procedur. Gällande proceduren är det, som ovan diskuterat, inte optimalt att deltagarna har utfört flera relaterade tester efter varandra. Författarna rekommenderar därför att en större studie har ett större avstånd mellan de olika testerna, alternativt för in distraherande moment mellan de olika testerna för att minska en eventuell påverkans effekt.

Något som kan ses som både en brist och en styrka i studien är att nästan alla testningar genomförts i hemmet. Styrkan med detta är att testningen genomförs i en kontext som är välkänd för föräldern, vilket troligtvis gör att de känner sig mer avslappnade och benägna att berätta. Svagheten med detta är dock att det finns många störande variabler i

hemmet; många testningar har fått pausats för att barn har pockat på uppmärksamhet eller för att partners har befunnit sig i rummet. Givetvis kan det faktum att föräldern stundtals har fått dela sin uppmärksamhet mellan testningen och något annat påverkat deras svar. Det är dock vanligt att testningar med småbarnsföräldrar genomförs i hemmet, något som troligtvis är en anledning till att så många föräldrar kunde ställa upp i denna studie.

Arbetsalliansen är också något som måste tas i beaktande i en studie som denna. Trots att testinstrumenten är standardiserade och samma instruktioner har getts till samtliga deltagare finns det en ständig påverkan av den arbetsallians som bildats mellan deltagare och testledare. Det är troligt att testledarna har fått en bättre kontakt med vissa av deltagarna, vilket i sig givetvis kan ha påverkat hur mycket information deltagaren har varit villig att dela med sig av.

En avgörande del av processen har varit att deltagarna frivilligt har sökt upp testledarna för mer information och för att boka in en testning. Ur etisk synpunkt är detta givetvis en styrka, men ur metodologisk synpunkt är det en svaghet då det troligtvis lett till att en specifik typ av personer har blivit lockade till att delta. Vidare finns det fler svagheter i rekryteringen såtillvida att merparten av deltagarna troligtvis rekryterats genom öppna förskolor. Det är möjligt att en viss typ av föräldrar söker sig till dessa forum när deras barn är små. En bredare rekrytering, exempelvis genom att samtliga barnavårdscentraler i ett större område delar ut informationsblad till sina besökare, hade kunnat öppna upp för en bredare rekrytering till en större studie på ämnet.

Statistisk beräkning. Till följd av att undersökningsgruppens resultat har varit icke normalfördelat på flera variabler har inte alla statistiska beräkningar kunnat genomföras. Detta i samband med att grupperna blivit påtagligt små vid uppdelning i kategorier har gjort att förutsättningar för genomförandet av flera analyser har brutits. Detta är något som en större studie med bredare rekrytering troligtvis hade kunnat komma runt.

Valet av icke-parametriska test i de statistiska beräkningarna har varit en styrka i studien, då denna typ av test är robust mot extrema värden och sneda fördelningar, vilket är viktigt då studien har ett lågt deltagarantal. Viktigt att tänka på när icke-parametriska test används är dock att dessa har lägre power, vilket gör att det krävs fler deltagare för att få signifikanta resultat (Pallant, 2005). Detta betyder dock att de signifikanser och tendenser som kommit fram i den statistiska beräkningen är viktiga, vilket även de höga effektstorlekarna tyder på.

En svaghet med korrelationsstudier i allmänhet, så också denna, är att det finns ett kausalitetsproblem, det går inte att avgöra vilken av de undersökta variablerna som är orsaken

och vilken som är verkan. Inom ramarna för denna studie är det dock ett mindre problem då anknytningsrepresentationer är något som bildas väldigt tidigt i livet (Bowlby 1969/1982), vilket gör att författarna med relativ säkerhet kan anta att det är anknytningen som är orsaksförhållandet och stress respektive omvårdnaden som är verkan av dessa tidiga mentala representationer. Det kan dock inte uteslutas att det finns en tredje variabel som medierar de samband som återfinns i föreliggande studie, dock bedöms detta icke-troligt utifrån rådande forskningsläge.

Slutsats

I denna studie har ett antal samband mellan anknytning, omvårdnad och föräldrastress återfunnits som kan ligga till grund för en större fortsatt studie med liknande frågeställningar. Studien visar att *Attachment Script Assessment* ger upphov till en bredd av berättelser som senare kan kodas för tillgång till eller inte tillgång till trygg-bas scriptet även hos småbarnsföräldrar i en svensk kontext. Den lilla variansen i poängen kan vara en konsekvens av den maskeringseffekt som tidigare studier påvisat, vilket även kan vara en förklaring till att det i denna studie bedöms finnas fler personer med otrygg anknytning än förväntat i en normgrupp. Tidigare forskning har visat på motstridiga resultat gällande könsskillnader och huruvida de förekommer. Denna studie kan, med vissa reservationer, ge indikationer att könsskillnader inte är att beakta i förhållande till använda instrument.

Samband mellan omvårdnad och stress såväl som mellan anknytning och omvårdnad har kunnat påvisas. Detta är i linje med tidigare forskning. Däremot fanns i denna studie inte det samband mellan anknytning och föräldrastress som tidigare studier har funnit. Möjliga förklaringar till detta är dels de kontextuella faktorer som inverkar på bilden av vad vad föräldraskap innebär. Dels kan det förklaras av att det i denna studie finns tydliga indikationer på att social önskvärdhet har påverkat föräldrarnas rapportering av stress, vilket gör att det i denna studie uppstår svårigheter i att kunna koppla samman stress och anknytning. Utifrån detta är det också möjligt att det finns fler samband mellan stress och omvårdnad som har maskerats av social önskvärdhet och därmed inte kunnat påvisas.

Sambanden som finns, signifikanta såväl som tendenser, ger indikationer på att vidare forskning inom detta område är av intresse. Ett större deltagarantal och mer rigorösa metoder kan sannolikt vara till hjälp för att bättre förstå och kunna bekräfta eller avfärda de samband som har uppkommit i denna studie. Även om ASA som metod i denna studie inte har kunnat bidra med förklaringsvärde till föräldrastress är det möjligt att en större studie hade kunnat påvisa detta samband.

Att kunna sätta in proaktiva insatser för föräldra-barn konstellationer som är i riskzonen att utveckla problem i fråga om anknytning, omvårdnad och stress vore viktigt såväl ur ett familje- som ur ett samhällsperspektiv. Att dessutom kunna få indikationer om dessa förhållanden genom ett skonsamt, till synes icke personligt, lätt distribuerat och tidseffektivt test som ASA skulle vara mycket hjälpsamt i detta sammanhang. Det är därför av stort intresse att vidare undersöka de samband som föreliggande studie har påvisat, och kunna klarlägga ASA-metodens eventuella prediktiva möjligheter.

Referenser

- Ainsworth, M. S. (1985). Attachment across the life span. *Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 61(9), 792-812.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist*, 44(4), 709-716. doi:10.1037/0003-066X.44.4.709
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46(4), 333-341. doi:10.1037/0003-066X.46.4.333
- Ashcraft, M. H. (2006). *Cognition* (4. uppl.). New Jersey: Pearson Education.
- Bakermans-Kranenburg, M. J. (2006). Script-like attachment representations: Steps towards a secure base for further research. *Attachment & Human Development*, 8(3), 275-281. doi: 10.1080/14616730600910037
- Bell, D. C., & Richard, A. J. (2000). Caregiving: The forgotten element in attachment. *Psychological Inquiry*, 11(2), 69 - 83. doi: 10.1207/S15327965PLI1102_01
- Belsky, J., & Fearon, R. M. P. (2008). Precursors of attachment security. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2. uppl.) (pp. 295-316). New York: Guilford Press.
- Bengtsson, H., & Psouni, E. (2001). *The caregiving and attachment interview protocol*. Opublicerat manuskript, Lunds Universitet, Sverige.
- Bengtsson, H., & Psouni, E. (2008). Mothers' representations of caregiving and their adult children's representations of attachment: Intergenerational concordance and relations to beliefs about mothering. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 247-257. doi: 10.1111/j.1467-9450.2008.00624.x
- Bernier, A., & Dozier, M. (2003). Bridging the attachment transmission gap: The role of maternal mind mindedness. *International Journal of Behavioral Development*, 27, 355-365.
- Bohlin, G., Hagekull, B., & Rydell, A-M. (2000). Attachment and social functioning: A longitudinal study from infancy to middle childhood. *Social Development*, 9(1), 24-39.
- Bost, K. K., Shin, N., McBride, B. A., Brown, G. L., Vaughn, B. E., Coppola, G., et al. (2006). Maternal secure base scripts, children's attachment security, and mother-child narrative styles. *Attachment & Human Development*, 8(3), 241-260. doi:10.1080/14616730600856131
- Bowlby, J. (1969/1982). *Attachment and loss. Vol 1: Attachment*. New York: Basic Books.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby and Mary Ainsworth. *Developmental Psychology* 28(5), 759-775. doi:10.1037/0012-1649.28.5.759

- Bretherton, I. (1999) Updating the `internal working model` construct: Some reflections. *Attachment & Human Development*, 1(3), 343-357. doi: 10.1080/14616739900134191
- Bretherton, I., & Munholland, K. A. (2008). Internal working models in attachment relationships: Elaborating a central construct in attachment theory. I J. Cassidy & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (2. uppl.) (pp. 102-127). New York: Guilford Press.
- Broberg, A., Granqvist, P. Ivarsson, T., & Risholm Mothander, P. (2006). *Anknytningsteori: betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Natur och kultur.
- Collins, N. L., & Ford, M. B. (2010). Responding to the needs of others: The caregiving behavioral system in intimate relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 27(2), 235–244. doi: 10.1177/0265407509360907
- Colpin, H., De Munter, A., Nys, K., & Vandemeulebroecke, L. (2000). Pre- and postnatal determinants of parenting stress in mothers of one-year-old twins. *Marriage & Family Review*, 30(1-2), 99-107. doi: 10.1300/J002v30n01_07
- Coppola, G., Vaughn, B. E., Cassibba, R., & Costantini, A. (2006). The attachment script representation procedure in an Italian sample: Associations with adult attachment interview scales and with maternal sensitivity. *Attachment & Human Development*, 8(3), 209– 219. doi:10.1080/14616730600856065
- Cowan, C. P., & Cowan, P. A. (2000). *When partners become parents: The big life change for couples*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates. Hämtad från: <http://www.questia.com/library/6556350/when-partners-become-parents-the-big-life-change>
- Crandell, L. E. (1995). Representational models of attachment. Replication and reorganizational processes. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Science and Engineering Volume* 55(12-B), 5563.
- Crowne, D. P., & Marlowe, D. (1960). A new scale of social desirability independent of psychopathology. *Journal of Consulting Psychology*, 24(4), 349-354. doi: 10.1037/h0047358
- Duvander, A-Z., & Lammi-Taskula, J. (2011). Parental leave. I I. V. Gíslason & G. B. Eydal (Red.), *Parental leave, childcare and gender equality in the Nordic countries* (pp. 31-64). Arco Grafiska A/S. Hämtad från: <http://www.norden.org/en/publications/publikationer/2011-562>
- Dykas, M. J., Woodhouse, S. S., Cassidy, J., & Waters, H. S. (2006). Narrative assessment of attachment representations: Links between secure base scripts and adolescent attachment.

- Attachment & Human Development*, 8(3), 221 – 240. doi:10.1080/14616730600856099
- Fivush, R. (2006). Scripting attachment: Generalized event representations and internal working models, *Attachment & Human Development*, 8(3), 283-289.
doi:10.1080/08912960600858935
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Moran, G. S., & Higgitt, A. C. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 12(3), 201-218.
- George, C., & Solomon, J. (1996). Representational models of relationships: Links between caregiving and attachment. *Infant Mental Health Journal*, 17(3), 198-216.
- George, C., & Solomon, J. (2008). The caregiving system: A behavioral systems approach to parenting. I J. Cassidy, & P. R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (ss. 833-857). New York: Guilford Press.
- Grienenberger, J., Kelly, K., & Slade, A. (2005). Maternal reflective functioning, mother-infant affective communication, and infant attachment: Exploring the link between mental states and observed caregiving behavior in the intergenerational transmission of attachment. *Attachment & Human Development*, 7(3), 299-311.
- Hesse, E. (2008). The Adult Attachment Interview: Historical and current perspectives. I J. Cassidy & P.R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (ss. 395–433). New York: Guilford Press.
- van IJzendoorn, M. H. (1995). Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis of the predictive validity of the Adult Attachment Interview. *Psychological Bulletin*, 117, 387–403. doi: 10.1037/0033-2909.117.3.387
- van IJzendoorn, M. H., & de Wolff, M. S. (1997). In search of the absent father – meta-analysis of infant-father attachment: A rejoinder to our discussants. *Child Development*, 68(4), 604-609. doi: 10.2307/1132112
- van IJzendoorn, M. H., & Sagi. A. (2008). Cross-cultural patterns of attachment: Universal and contextual dimensions. I J. Cassidy & P.R. Shaver (Red.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (ss. 395–433). New York: Guilford Press.
- Jarvis, P. A., & Creasey, G. L. (1991). Parental stress, coping and attachment in families with an 18-month-old infant. *Infant Behaviour and Development*, 14(4), 383-395.
doi: 10.1016/0163-6383(91)90029-R
- Kobak, R. R., Cole, H. E., Ferenz-Gillies, R., Fleming, W. S., & Gamble, W. (1993) Attachment and emotion regulation during mother-teen problem solving: A control theory-analysis. *Child Development*, 64(1), 231-245. doi: 10.2307/1131448

- Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50(1/2) 66-104. Hämtad från <http://www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/stable/3333827>
- Mayseless, O. (2006). Studying parenting representations as a window to parents' internal working model of caregiving. I O. Mayseless (Red.), *Parenting representations: Theory, research and clinical implications*, (ss. 3-40). New York: Cambridge University Press.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: structure, dynamics, and change*. New York: The Guilford Press
- Monteiro, L., Verissimo, M., Vaughn, B. E., Santos, A. J., & Bost, K. K. (2008). Secure base representations for both fathers and mothers predict children's secure base behavior in a sample of Portuguese families. *Attachment & Human Development*, 10(2), 189-206.
- Moon, M., & Hoffman, C. D. (2008). Mothers' and fathers' differential expectancies and behaviors: parent x child gender effects. *Journal of Genetic Psychology*, 169(3), 261-280.
- Murray, S. L., Holmes, J. G., & Griffin, D. W. (1996). The benefits of positive illusions: idealization and the construction of satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(1), 79-98.
- Nordqvist, T., & Ohlström, A. (2009). *Föräldrastress och vuxenanknytning hos mammor och pappor till prematurfödda och fullgångna barn*. Psykologexamensarbete. Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.
- Nygren, M., Carstensen, J., Ludvigsson, J., & Sepa Frostell, A. (2012). Adult attachment and parenting stress among parents of toddlers. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 30(3) , 289-302. doi: 10.1080/02646838.2012.717264
- Pallant, J. F. (2005). *SPSS Survival manual – A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows (version 12)(2nd Ed.)*. Sydney: Allen & Unwin.
- Perris, C., & Andersson, P. (2000). Experiences of parental rearing and patterns of attachment in adulthood. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 7, 279-288.
- Psouni, E. & Apetroaia, A. (in press). Measuring scripted attachment-related knowledge in middle childhood: The secure base script test. *Attachment and Human Development*
- Psouni, E., & Bengtsson, H. (under review). *Relationship between Parents' Caregiving and Attachment Representations*. Manuskript inlämnat för publicering.
- Ravitz, P., Maunder, A., Hunter, J., Sthankiya, B., & Lancee, W. (2010). Adult attachment measures: A 25-year review. *Journal of Psychosomatic Research*, 69, 419-432. doi:10.1016/j.jpsychores.2009.08.006

- Reynolds, W. M. (1982). Development of reliable and valid short forms of the Marlowe-Crowne social desirability scale. *Journal of Clinical Psychology, 38*(1), 119-125. doi: 10.1002/1097-4679(198201)38:1<119::AID-JCLP2270380118>3.0.CO;2-1
- Rholes, W. S., Simpson, J. A., & Blakely, B. S. (1995). Adult attachment styles and mothers relationships with their young children. *Personal Relationships, 2*, 35-54.
- Richman, W. L., Kiesler, S., Weisband, S., & Drasgow, F. (1999). A meta-analytic study of social desirability distortion in computer-administered questionnaires, traditional questionnaires, and interviews. *Journal of Applied Psychology, 84*(5), 754-775.
- Rodrigues-Doolabh, L., Zevallos, A., Turan, B., & Green, K. (2003). Attachment scripts across cultures: Further evidence for a universal secure base script. In H. Waters, & E. Waters (Chairs), *Script-like representations of secure base experience: Evidence of cross-age, Cross-cultural, and behavioral links*. (Poster symposium presented at the Biennial Meetings of the Society for Research in Child Development, Tampa, FL, March, 2003). Hämtad från:
http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/srcd2003/posters/srcd2003_rodrigues.pdf
- Sagi, A., van IJzendoorn, M. H., Scharf, M., Koren-Karie, N., Joels, T., & Mayseless, O. (1994). Stability and discriminant validity of the adult attachment interview: A psychometric study in young Israeli adults. *Developmental Psychology, 30*(5), 771-777.
- Shah, P. E., Fonagy, P., & Strathearn, L. (2010). Is attachment transmitted across generations? The plot thickens. *Clinical Child Psychology and Psychiatry, 15*(3), 329-345. doi: 10.1177/1359104510365449
- Shulman, S., Becker, A., & Sroufe, A. L. (1999). Adult-child interactions as related to adult's family history and child's attachment. *International Journal of Behavioral Development 23*(4), 959-976.
- Solomon, J., & George, C. (1996). Defining the caregiving system: Toward a theory of caregiving. *Infant Mental Health Journal, 17*(3), 183-197.
- Storey, A. E., Walsh, C. J., Quinton, R. L., & Wynne-Edwards, K. E. (2000). Hormonal correlates of paternal responsiveness in new and expectant fathers. *Evolution and Human Behavior, 21*, 79-95. doi: 10.1016/j.bbr.2011.03.031
- Strahan, R., & Gerbasi, K. C. (1972). Short homogeneous versions of the Marlowe-Crowne social desirability scale. *Journal of Clinical Psychology, 28*(2), 191-193. doi: 10.1002/1097-4679(197204)28:2<191::AID-JCLP2270280220>3.0.CO;2-G
- Unionen. (2012). *Föräldravänligt arbetsliv? En studie i skillnader mellan män och kvinnor, chefer och andra anställda*. Hämtat 8 maj 2013 från Unionen:

- http://www.unionen.se/sites/default/files/3_uni_248_rapport_foraldrar_i_arbetslivet_185_4_1.pdf
- Vaughn, B. E., Verimssimo, M., Coppola, G., Bost, K. K., Shin, N., McBride, B., et al. (2006a). Maternal attachment script representations: Longitudinal stability and associations with stylistic features of maternal narratives. *Attachment & Human Development*, 8(3), 199–208. doi:10.1080/14616730600856024
- Vaughn, B. E., Waters, H. S., Coppola, G., Cassidy, J., Bost, K. K., & Verissimo, M. (2006b). Script-like attachment representations and behavior in families and across cultures: Studies of parental secure base narratives, *Attachment & Human Development*, 8(3), 179-184. doi:10.1080/14616730600856008
- Vaughn, B. E., Coppola, G., Verissimo, M., Monteiro, L., Santos, A. J., Posada, G., et al. (2007). The quality of maternal secure-base scripts predicts children's secure-base behavior at home in three sociocultural groups. *International Journal of Behavioral Development*, 31(1), 65-76. doi:10.1177/0165025407073574
- Verissimo, M. & Salvaterra, F. (2006). Maternal secure-base scripts and children's attachment security in an adopted sample. *Attachment & Human Development*, 8(3), 261-273. doi:10.1080/14616730600856149
- Waters, E., & Cummings, E. M. (2000). A secure base from which to explore close relationships. *Child Development*, 71(1), 164-172. Hämtad från <http://www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/stable/1132229>
- Waters, H. S., & Hou, F. (1987). Children's production and recall of narrative passages. *Journal of Experimental Child Psychology*, 44(3), 348-363.
- Waters, H. S., Hou, F., & Lee, Y. (1993). Organization and elaboration in children's repeated production of prose. *Journal of Experiment Child Psychology*, 55(1), 31-55.
- Waters, H. S., & Rodrigues-Doolabh, L. M. (2001). *Are attachment scripts the building blocks of attachment representations?* Paper presented at the meeting of the Society for Research in Child Development. Hämtad från <http://www.psychology.sunysb.edu/attachment/srcd2001/srcd2001.htm>
- Waters, H. S., & Rodrigues-Doolabh, L. M. (2004). *Manual for decoding secure base narratives*. Opublicerat manuskript. State University of New York at Stony Brook.
- Waters, H. S., & Rodrigues, L. M. (2008). *Narrative Assessment of Adult Attachment Representations: The Scoring of Secure Base Script Content*. Opublicerat manuskript, State University of New York at Stony Brook.
- Waters, H. S., Rodrigues, L. M., & Ridgeway, D. (1998). Cognitive underpinnings of

- narrative attachment assessment. *Journal of Experimental Child Psychology*, 71, 211 – 234. doi:10.1006/jecp.1998.2473
- Waters, H. S., & Waters, E. (2006). The attachment working models concept: Among other things, we build script-like representations of secure base experiences. *Attachment & Human Development*, 8(3), 185 – 197. doi: 10.1080/14616730600856016
- de Wolff, M. S., & van IJzendoorn, M. H. (1997). Sensitivity and attachment: A meta-analysis on parental antecedents of infant attachment. *Child Development*, 68(4), 571-591. doi: 10.2307/1132107
- Wong, M., Bost, K. K., Shin, N., Verissimo, M., Maia J., Monteiro, L., et al. (2011). Preschool children's mental representations of attachment: Antecedents in their secure base behaviors and maternal attachment scripts. *Attachment & Human Development*, 13(5), 489-502. doi:10.1080/14616734.2011.602256
- Östberg, M. (1998). Parental stress, psychosocial problems and responsiveness in help-seeking parents with small (2-45 months old) children. *Acta Pædiatrica* 87, 69-76.
- Östberg, M., & Hagekull, B. (2000). A structural modeling approach to the understanding of parenting stress. *Journal of Clinical Child Psychology*, 29(4), 615-625.
- Östberg, M., & Hagekull, B. (2012). *Frågeformulär angående föräldrapåfrestning (The Swedish Parenthood Stress Questionnaire - SPSQ) Beskrivning av instrumentets konstruktion, normdata, reliabilitet och validitet*. Opublicerat manuskript, Uppsala Universitet, Sverige.
- Östberg, M., Hagekull, B., & Wettergren, S. (1997). A measure of parental stress in mothers with small children: Dimensionality, stability and validity. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38, 199-208.